

LITOSTROJ

GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA LITOSTROJ

LETO VIII.

LJUBLJANA, APRILA 1967

ŠTEVILKA 4

Djerdap v javni presoji

O Djerdapu kot našem največjem hidroenergetskem objektu smo na naših straneh že večkrat pisali. Poročali smo tudi o meddržavnem protokolu, sklenjenem med našo državo in Sovjetsko zvezo o dobavi turbin za ta objekt. Po tem sporazumu bi Sovjetska zveza od 6 turbin na naši strani dobavila tri, druge tri pa Litostroj v sodelovanju z Leningrajskim Metalurškim zavodom (LMZ). Tehniško sodelovanje z Rusi, ki ga je prav tako določal omenjeni protokol, se je odlično razvijalo. Naši in ruski inženirji in tehniki so zlahka našli skupni jezik, saj je tudi pri nas vse tehniško delo v zvezi z Djerdapom opravljala posebna ekipa strokovnjakov. Po drugi strani pa je medtem tudi naša komercialna na željo investitorja izdelala več ponudb, zadnjo julija 1966.

Tako je bilo videti, da vse zadeve v zvezi z našim sodelovanjem pri dobavi turbin za Djerdap zadovoljivo potekajo. Zato so bile seve tudi v naši tovarni že v teku vse priprave za izdelavo na nas odpadajoča dela turbinske opreme, tako da bi vse zadnje proizvodne naloge lahko stekle, brž ko bi prejeli končno naročilo.

Devetega februarja 1967 pa je direktor direktorije Djerdap obvestil naše podjetje, da odstopajo od predvidenega naročila treh turbin v Litostroju in da naročajo vseh 6 turbin v Sovjetski zvezi. Razlog, ki ga je investitor navedel pri tem sporočilu (in pri kasnejšem pogovoru z našimi zastopniki), naj bi bilo pomanjkanje dinarskih sredstev. Zadnja ponudba, ki jo je Litostroj izročil julija 1966, je bila po naši presoji po ceni ugodna in se še ni mogla primerjati s sovjetsko ceno, saj Sovjeti vse do konca leta 1966 sploh še niso dali svoje ponudbe s ceno, niti za tri, niti za 6 turbin. Prva ponudba iz SSSR za tri turbine je bila po ceni višja od naše, čeprav je moral Litostroj v svoji ponudbi upoštevati tudi dobavo nekaterih delov iz tujine po zelo visokih cenah. Tu je treba še poudariti, da investitor z Litostrojem ni razpravljali o ceni in drugih pogojih, vtem ko so s Sovjetsko zvezo konec leta 1966 in celo januarja 1967 že zmeraj razčističevali tako cene kakor možnosti dobave vseh šestih turbin, ne da bi hkrati tudi Litostroj vprašali, kakšne bi bile njegove cene, če bi prav tako dobavil vseh šest turbin.

Če bi ta potek našega angažiranja za Djerdap hoteli nazorno ilustrirati s primerjavo te poslovne zadeve s potekom športne igre dveh prijateljskih ekip, bi lahko rekli, da je na igrišču (v našem primeru tehniškem in komercialnem) vse lepo in »fair« potekalo z najboljšimi pričakovanji končnega izida za nas, a se je nenadno (zaradi nerazumljivega posega sodnika) nekaj zapletlo: tekma se na igrišču ni mogla več nadaljevati in so jo prenesli na zeleno mizo, kjer je — ali bi vsaj lahko — dobilo svojo besedo zakulisje.

Razumljivo je, da se je Litostroj, ki se je brez svoje krivde znašel v tem neenakem položaju, moral obrniti na pristojne organe, ki so prej odločali o meddržavnem sporazumu s Sovjetsko zvezo in kasneje najbrž vplivali tudi na spremembo tega sporazuma, da bi vedel, pred kom naj zagovarja »svoje stališče«. Ker od teh pristojnih organov po več kot mesecu dni ni prejel nobenega odgovora, je sklenil, da o zadevi informira naš najpristojnejši republiški organ — gospodarski zbor ljudske skupščine SRS.

Menili smo namreč, da v tej zadevi ne gre več le za naše neposredne interese (v katerih smo nedvomno prizadeta stranka in se prav zaradi tega premisleka nismo želeli spuščati v javno razpravo, čeprav bi nam to omogočala zanesljiva dokumentacija v naših rokah), temveč tudi za interese vse naše skupnosti, ki so sredi izvajanja naše gospodarske reforme in nujnosti našega vključevanja v mednarodno delitev dela posredno lahko prizadeti kar v več smereh: gre za spoštovanje meddržavnega sporazuma, za načelno vprašanje o sposobnosti našega podjetja za sodelovanje pri objektih te vrste in za njegove nadaljnje reference v njegovih doslej uspešnih prizadevanjih za čim večji izvoz, ki je v interesu vsega jugoslovanskega (in ne samo slovenskega) gospodarstva, torej ne samo našega podjetja.

Prav iz teh načelnih razlogov nas v tem neprijetnem primeru zavrnitve veseli, da se je prek najvišjega gospodarskega foruma v naši republiki zganila vest družbe. Gospodarski zbor skupščine SRS je na svoji seji 22. marca t. l. obravnaval vlogo našega kolektiva v tej zadevi in izrekel odločen protest zaradi preklica pričakovanega naročila za Djerdap — v nasprotju z meddržavno pogodbo o gradnji tega sistema. Vrednost litostrojске dobave bi znašala okoli 4,5 milijarde starih dinarjev ali komaj nekaj več kot en odstotek celotne vrednosti tega objekta (tristošestdeset milijard Sdin).

Kakor je o tem poročalo Delo (23. 3. 1967), je Gospodarski zbor hkrati ugotovil, da sta protest in ustrezna akcija toliko bolj nujna, ker je Litostroj že sodeloval pri programiranju in je za naslednja tri leta tudi že planiral potrebne proizvodne zmogljivosti. In navsezadnje gre za to, kakor je dejal predsednik zbora Leopold Krese, da se zaradi kreditnega aranžmaja s tujino izloča iz posla naša domača industrija, in to prav zdaj, ko se mora v skladu z reformo boriti za uveljavitev na tujih trgih. Zato se po mnenju zbora kolektiv Litostroja, pa tudi jugoslovanska gospodarska javnost ne moreta sprijazniti s tem, da si tovarna, ki je doslej uspešno dobavljala turbine domačim in tujim kupcem, tako (se pravi brez svoje krivde) zapravi priborjeno uveljavitev in reference.

Gospodarskemu zboru skupščine smo hvaležni, da je svoj protest poslal vsem, ki so sredi intenzivnih prizadevanj za dosledno izvajanje in zmago načel gospodarske reforme pozabili na ta načela v tem konkretnem primeru. Prav tako smo hvaležni vsem jugoslovanskim časnikom in časopisom, ki so o tem objektivno poročali in tako seznanili

javnost z zadevo — ne zaradi naših ožjih interesov, temveč prav zaradi tistih širših, zaradi katerih je bilo vredno o vsem spregovoriti in pisati.

Naj še omenimo, da je na pojasnilo direktorije Djerdapa, ki ga je 23. marca objavil Tanjug, češ da so bile cene domačega proizvajalca za 14 %, s transportnimi in drugimi stroški pa celo za 20 % višje, da cena domačega proizvajalca ne bi bila dokončna in da bi drobitev naročil motila dinamiko del, je naš komercialni direktor inž. Živojin Čuček v Delu 24. marca objavil odgovor, v katerem je med drugim ugotovil:

Ni točno, da je bil Litostroj dražji v cenah, temveč je res, da je bila litostrojска ponudba za tri turbine nižja za tri odstotke od konkurenčne in še za nadaljnjih 23 %, če zraven prištejemo še stroške carine za nakup iz inozemstva.

Poudarjamo nadalje, da sploh ni bilo mogoče primerjati litostrojских cen s cenami sedanje dobavitelja turbin, ker je ta

Romunska RTV pripravlja film o Jugoslaviji. Njeni sodelavci so se marca letos zgledali tudi v našem podjetju in posneli nekaj svojega filma v naših delavnicah, ki so jih še posebej zanimala zaradi ugleda naše tovarne na področju strojne industrije in naših izvoznih uspehov

Milanska revija o Litostroju

Septembra lanskega leta je rektor ljubljanske univerze prof. inž. Albert Struna predaval v milanskem Nacionalnem muzeju znanosti in tehnike o razvoju hidravlične energije v Sloveniji. Zdaj je to predavanje izšlo v znanstveni reviji »MUSEOSCIENZA« (št. 1, 1967) in smo te dni dobili tudi njegov oddis. Članek je ponazorjen s slikami (npr. jeseniške železarne, Fowneyronove turbine iz leta 1845, hidroelektrarne Fale, načrta jezua na Reki za HE Osp itd.). Avtor je posebej prikazal zgodovino iz delovanja vodnih turbin v Sloveniji in našo tradicijo na tem področju od Dvora pri Žužemberku do Tönnies, Strojnih tovarn in livarn Litostroja.

dal svoje cene šele januarja 1967, vtem ko je moral Litostroj na zahtevo investitorja predložiti svojo ponudbo polnih 6 mesecev prej.

Glede na to, da je bil po meddržavnem protokolu o dobavi turbin za HE Djerdap, sklenjenem med SFRJ in SSSR, Litostroj dolžan nabavljati iz Sovjetske zveze vse dele turbin, ki se ne bi mogli izdelati v Jugoslaviji, je bila sestava ponudbe zelo kočljiva, ker je bilo treba upoštevati

Revija objavlja ob tem prikazu tudi dva diagrama o turbinski proizvodnji Litostroja (naraščanje povprečne moči naših turbin in upadanje teže na 1 KM). Pisec ugotavlja: »Naj navedemo, da je nova tovarna izdelala v skoraj 20 letih nad 250 turbin raznih tipov, vgrajenih v približno 100 domačih in tujih elektrarn s skupno močjo nad 3,5 milijona KM. Največjo turbino so izdelali za HE Split, ki ima dve Francsovi turbini s po 163.000 KM.« Na posebnem zemljevidu so vrisane še vse sedanje in projektirane hidroelektrarne v Sloveniji kot ponazoritev pisčevih navedb o tem.

še neznane cene inozemskega dobavitelja. Kljub temu pa je bila naša ponudba ugodnejša. In ker je bila vezana na cene delnih dobav iz Sovjetske zveze, bi morebitno kasnejše znižanje le-teh lahko povzročilo le še nadaljnje znižanje celotne litostrojске cene.

Vsiljuje se še vprašanje: Zakaj investitor v svojem uradnem pojasnilu zastopnikom Litostroja o nabavi vseh šestih turbin v Sovjetski zvezi sploh ni omenil previsokih cen, temveč je govoril le o pomanjkanju dinarskih sredstev za izgradnjo celotnega sistema?

Litostroj je 27. III. t. l. sklical o tej zadevi še tiskovno konferenco, ki so se je udeležili uredniki in dopisniki vseh večjih časnikov in Tanjuga. Vsi so objektivno povzeli glavne navedbe in misli s te konference, ki so izzvenele predvsem v poudarku: MORAMO SODELOVATI!

(N. pr. Delo 28. 3. 1967). Menimo, da je bil s tem ta naš problem — ki pa seve ni samo naš! — pravilno in s primerno osvetlitvijo postavljen pred našo javnost.

Upravičeno se je namreč ta med drugim vpraševala, kako je mogoče, da so Litostroj izključili ne le iz sodelovanja v dobavi dela turbinske opreme, temveč tudi iz vsakega tehničnega ali delnega sodelovanja pri tem, ko pa so naši strokovnjaki sodelovali v vseh fazah tehničnih priprav za ta objekt, po že omenjenem meddržavnem protokolu pa tudi s sovjetskim dobaviteljem. Tega tudi ne bi mogla ovirati ustrezna vrednost, ki bi odpadla na takšno naše delo, če bi le investitor vztrajal pri tem, potem ko je že sklenil, da bo vseh šest turbin nabavil v Sovjetski zvezi. Znano je namreč, da se tuji dobavitelji opreme z vsega sveta (tudi kadar jo dajejo na kredit) ponavadi zmeraj obvežejo za ustrezno sodelovanje z domačo industrijo. Iz litostrojске prakse bi lahko navedli kar precej takšnih primerov. V tem je navsezadnje smisel vsakega uspešnega vključevanja v mednarodno delitev dela, saj sta pri tem zmeraj najmanj dva prizadeta partnerja, ki morata skrbeti vsak za svoj interes, ne pa samo eden.

Djerdap pred Zvezno skupščino

Ob sklepu redakcije smo prejeli obvestilo, da je skupščina SRS obvestila o zadevi Djerdap—Litostroj zvezno skupščino, ki je zadevo prevzela na dnevni red.

V pismu zvezni skupščini navedla naša republiška skupščina med drugim: »Gospodarski zbor (skupščine SRS, ki je razpravljala o naši vlogi, op. ur.) opozarja zvezno skupščino na politični in gospodarski pomen vprašanja. Zahteva, da se primer preišče in po ugotovitvah ukrene vse potrebno za zavarovanje trenutnih in perspektivnih interesov jugoslovanskega gospodarstva in prizadetih delovnih organizacij.« »Politika« je ob tem pismu (8. 4. 1967) hkrati objavila, da je direktor HE Djerdap v gradnji dva dni prej (6. 4. 1967) trdil v zvezni skupščini (pred odborom, op. ur.), da so turbine, ki jih je ponudil Litostroj, za nad milijardo starih dinarjev dražje od turbin tujega dobavitelja (kar od njega prvič slišimo, če ne upoštevamo podobne izjave zastopniku Tanjuga, ki je ni z ničimer dokumentiral! Op. ur.).

O stališčih Litostroja in Djerdapa so beograjski listi 8. 4. 1967 obsežno in objektivno pisali.

Rusi za sodelovanje z Litostrojem

Beograjski večernik »Politika Ekspres« je 8. 4. 1967 v dolgem poročilu o zadevi Litostroj—Djerdap objavil med drugim tudi izjavo inž. Josifa Hvoja, direktorja inženiringa na Djerdapu, ki je poročevalcu dejal tole: »Litostroju ni onemogočeno sodelovanje s tujim partnerjem pri izdelavi turbin za hidroelektrarno Djerdap in je samo od te tovarne odvisno, kakšni in kolikšni bodo ti posli. Litostroj ni izključen iz posla!«

Po mnenju inž. Hvoja — »Tehnopromeksport« načelno soglašajo s takšnim sodelovanjem; zadevne podrobnosti pa naj bi se določile s sporazumi med Litostrojem in sovjetskim partnerjem. V to se investitor ne želi vmešavati.

V poučenih beograjskih krogih, kjer se o tej zadevi mnogo razpravlja, pravi, da so nesporno vse možnosti na voljo za vključitev Litostroja v sodelovanje s sovjeti, da pa še ni znano, kakšno obliko in pot bi za to izbrali. Govori se tudi o možnosti dopolnitve prejšnjega meddržavnega sporazuma v tem smislu.

odgovori na pereča vprašanja

1 O osebnih prejemkih za februar 1967

Za februar 1967 je bilo izplačanih na naslov bruto osebnih prejemkov 421.758.435 Sdin. Ta vsota je pomenila le 83,1% naših »zahtevkov« po osebnih prejemkih.

In kam je šel ta denar? Odgovor dobimo iz tabele »Neto osebni dohodek za mesec februar

1967«, v kateri so navedene vrste izplačil v čistih zneskih z ustreznim procentualno strukturo, a v zadnjem stolpcu še procentualna struktura izplačil nad vsoto EČ-1 in EČ-2.

Tako razčlenjeni podatki o neto osebnem dohodku za februar 1967 nam dajejo naslednjo sliko:

	Sdin	%	%
EČ-1	126.462.037	46,41	—
EČ-2	121.825.800	44,70	—
Preseg norm	23.826.078	8,74	30,25
VP-43 (progresija)	10.828.369	3,97	13,75
VP-42 (80 %)	8.873.821	3,26	11,30
Stalni	6.775.520	2,49	8,60
Redni dopust	6.698.926	2,46	8,50
Težavnost	6.643.007	2,44	8,45
Nadure (50 %)	6.484.688	2,38	8,25
VP-42 (100 %)	3.175.738	1,17	4,05
Povračila	2.628.030	0,96	3,35
Nočni dodatek	1.231.480	0,45	1,55
Izredni dopust	1.031.449	0,38	1,30
Avtokontrola	508.000	0,19	0,65
VP-44	— 54.500.447	— 20,00	—
	272.492.496	100,00	100,00

Če vzamemo za naše »osnovne plače« vsoto vrednosti EČ-1 in EČ-2 in to štejemo za stoo odstotne osnovne osebne prejemke, vstevši tudi nadure, pa jih primerjamo s celotnim izplačilom, bomo tudi tokrat ugotovili, da skupna čista vsota naših osebnih

prejemkov le ni bila pod 100 %, kajti 272.492.496 : 248.287.837 = 1,09 torej 109 %.

Primerjava februarjskih izplačil osebnega dohodka v preteklem letu in letos, izražena v starih dinarjih, pa je naslednja:

	1966	1967	%
Bruto osebni prejemki	373.785.532	421.758.435	112,83
Število zaposlenih	3521	3267	92,78
Povprečni neto mesečni prejemki na zaposlenega	66395	83407	125,62

Nikakor pa ne smemo mimo sedaj že poznane dokumenta, tokrat »Poročil z dne 4. 3. in 10. 3. 1967«, ki nas seznanjajo z naslednjimi rezultati izpolnitve letnega plana do vključno februarja 1967:

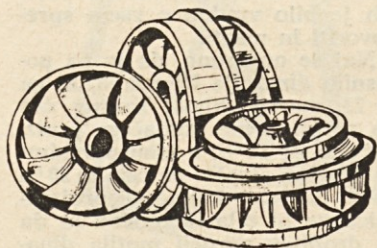
fakturirana realizacija	14,9 %
skupna proizvodnja	12,2 %
blagovna proizvodnja	10,6 %

In kolikšni bi morali biti ti odstotki?

Če naše stoo odstotne planske obveze porazdelimo enakomerno na vse leto, odpade na vsak mesec 8,33 %, torej je orientacijska vrednost za konec februarja 16,66 %; manjše vrednosti pomenijo slabši rezultat, ki ga tako prikazanega lahko upraviči le realno postavljen dinamični plan. Sicer pa — izpolnjevanje planskih obvez zahteva posebno obnavo.

Tu smo hoteli samo informirati člane delovne skupnosti in jim posredovati podatke, v katerih bo marsikdo našel odgovor na pereča, bodisi izrečena ali neizrečena vprašanja, morda pa tudi misel ali navdih za dober predlog na liniji naših samoupravljaljskih dolžnosti in pravic.

V. N.

2 Kako je z našimi naročili?

Ker se je v zadnjem času — brez pravega vzroka — mnogo govorilo med delavci v našem kolektivu o usihanju naročil za naše izdelke, smo se obrnili na komercialnega direktorja inž. Živojina Čučka, da bi za bralce našega časopisa prikazal stvarni položaj na tem področju in nakazal trenutne perspektive. Inž. Čuček je to rad storil in povedal med drugim:

Plan za leto 1967 določa realizacijo 20,8 milijarde din. Proizvodnja je za leto 1967 zasledena, razen nekaj kapacitet v delu MO. To pa je bilo predvideno že pred vstopom v 1967. leto zaradi zmanjšanja investicij (in posredno tudi naročil) kot posledice reforme.

Za leto 1968 bi po dosedanjih predvidevanjih mogli postaviti finančni plan približno kakor v letošnjem letu, pri čemer bi bili mesečni prejemki lahko čim bolj usklajeni z dnevnimi cenami. To bi bilo mogoče doseči tudi pri nepovišanem finančnem planu z racionalnejšo proizvodnjo, na kar lahko vpliva smotrnejša potrošnja reprodukcijskega in pomožnega materiala, boljše organizacija proizvodnje in ustrezno število zaposlenih.

Po prvem četrtletju 1967 je za leto 1968 zaključenih poslov za približno 5 milijard Sdin, pri čemer predvidevamo, da bo zelo verjetno za konkretne objekte iz energetskih, črpalnih, transportnih postrojev in cementarn pa iz normalnih prodaj tipskih artiklov (talni transport, stiskalnice) še dodatnih zaključkov za približno 10 milijard Sdin. To bi po sedanjem predvidevanju zneslo skupaj približno 15 milijard ali približno 75 % predvidenega plana za leto 1968. Če upoštevamo, da je minilo šele prvo četrtletje 1967 in da tudi v drugih letih ob tem času ni bilo gotovih naročil za več kakor 30 % plana naslednjega leta in da ob takem času tudi s predvidenimi naročili nismo mogli v celoti pokrivati naslednja letnega plana, menimo,

da bi ta prikaz stanja moral biti v današnji situaciji spodbuden za kolektiv. Ker bi do sedaj normalno postavljene roke v ponudbah, ki so se v realizaciji še podaljšali, morali po mednarodnih merilih skrajšati za najmanj 30 %, tako n.pr. turbine od naših 28 mesecev na 10 do 20 mesecev, žerjave od 14 na 7 do 9 mesecev itd., kar je prvi pogoj za dobivanje nadaljnjih naročil v današnji ostri konkurenci, vidimo, da bo vsekakor mogoče še v III. in IV. četrtletju zaključevati preostali nepokriti del plana za leto 1968 (5 do 6 milijard) pri do sedaj nepredvidenih investitorjih, ker bomo s tako kratkimi roki uspeli v ostri konkurenci analizirati naročila za Litostroj in jih v letu 1968 tudi izdelati.

S takim sistemom poslovanja bi hkrati povečali tudi faktor obračanja sredstev v proizvodnji in zmanjšali stroške. Seveda pa bi se vsi naši delavci morali zavesti, da brez zavijanih rokavov, strogega izpolnjevanja načrtov, predvsem pa spoštovanja in skrajševanja rokov tega ne bomo dosegli. Nobenega razloga ni, da bi se takšno podjetje, kot je naše, balo za svoj obstanek, kolektiv pa se predajal obupu, namesto da bi zares pljunil v roke in delal — delal z vsmo, boljše, bolj kakovostno in hitreje. Pričakujemo vsekakor več razumevanja pri kolektivu tudi pri upoštevanju normalnih postopkov za naše vključevanje v mednarodno delitev dela, saj si pri današnji konkurenci na svetovnih trgih ne moremo več misliti, da bi lahko svojo trgovino vodili samo iz naših prodajnih pisarn. Kjer nismo tudi osebno zraven, lahko izgubimo celo posle, ki so videti povsem zanesljivi. Naj nam bodo takšni primeri opozorilo in svarilo pri zavzemanju stališč o tem.

Kaj je s sodelovanjem

MM — TZ — STT?

V zadnjem času smo od več članov našega kolektiva prejeli vprašanje, zakaj je zaspalo poslovno tehnično sodelovanje med Metalno, Litostrojem in Strojno tovarno Trbovlje, o katerem smo toliko pisali. Na to lahko odgovorimo le, da je bil v začetku letošnjega leta po daljšem zastoju prvi sestanek tehničnih sekretarjev v Mariboru (v metalni), da bi ponovno poiskali osnove za uspešno sodelovanje. Prvi rezultat tega je bilo nekaj sestankov strokovnih služb, med njimi tudi informativne službe vseh treh podjetij, kjer so prav tako postavili vprašanje, ki smo ga izrekli v naslovu.

Naprosili bomo pristojne osebe v našem podjetju za mnenje o nadaljnjem razvoju poslovno tehničnega sodelovanja, ki ga bomo objavili v prihodnji številki.

NOVI IZVRŠNI ODBOR SINDIKATA:

Inž. Franc Rozman, predsednik, Anton Šuštar, namestnik predsednika, Magda Kreft, tajnik, Janez Rupnik, blagajnik; člani: Alenka Barborič, Ivan Brajak, Ante Burič, František Dvořák, Tone Erman, Marjeta Jančič, Alojz Jazbec, Alojz Jekovec, Stefan Jurak, Ivan Križman, Rudi Perušek, Marjan Prosen, Karel Saje, inž. Janez Stražišar in Janez Tomšič.

NADZORNI ODBOR:

Alojz Berginc, Franc Kovač in Mihael Žilavec.

PREDSEDNIKI KOMISIJ PRI IO SINDIKATA:

Marjan Prosen — organizacijsko kadrovska komisija, Inž. Janez Stražišar — komisija za gospodarska vprašanja in delavsko upravljanje, Ante Burič — komisija za socialna vprašanja in družbeni standard, Tone Erman — komisija za rekreacijo, Stefan Jurak — komisija za kulturo in prosveto.

Zaključki redne konference komunistov Litostroja

1.

Proces reorganizacije ZK, ki je zajel tudi naš kolektiv, bo ostal le formalno organizacijski, če ne bomo storili koraka naprej v smeri vsebinske reorganizacije. Pri tem je nujno osebno angaziranje, ki bo na podlagi učinkovitosti sodelovanja pri formiranju gospodarske in družbeno-politične situacije v podjetju privledlo do neke pozitivne bilance. Konkretne oblike delovanja članov ZK v Litostroju so odvisne od sprememb v sami miselnosti. Osnovna organizacija izgublja svoj klasični pomen in naj postane le ena izmed oblik aktivnosti. Forma sama po sebi namreč ne vpliva znatno na vsebino. Iz tega sledi, da se bomo morali komunisti v našem kolektivu bolj kot doslej oprijeti dela, da bo doseženo tisto, kar nam narekuje VIII. kongres in zadnji plenumi. Delo komunista se mora odraziti v aktivnosti na vseh področjih družbenega in političnega življenja. Tako bo možno vsebinsko okrepiti ZK in dokazati, da smo razumeli smoter reorganizacije Zveze komunistov.

2.

Pri sestavljanju programov delovanja komunistov je važno ohraniti dinamiko in gibčnost. Programi morajo ustrezati konceptu gospodarskega in družbeno-političnega razvoja podjetja, pri čemer mora prav ZK odločilno vplivati, da bodo ti koncepti ekonomsko in politično perspektivni in napredni. Metode dela v reorganizaciji programa prilagodimo potrebam in željam članstva. Svobodne oblike združevanja in razpravljanja po problemih bodo to v polni meri dopuščale. Pri sestavljanju materiala za razpravljanje je pomembno, da se aktivira in povabi k sodelovanju širok krog ljudi, enako mislečih in privrženih napredku.

3.

Posebna skrb bomo morali posvetiti delu med mladino. Tudi tu je potrebna elastičnost in pravičen človeški odnos in posluš do mladega človeka. S tem, ko se bomo približali mladini, bo tudi vprašanje sprejemanja v vrste ZK dosti manj pereče. Probleme mladih moramo razumeti kot svoje, saj gre za delavce, ki pomagajo ustvarjati našo družbo v sferi proizvodnje, kot ene od prvih faz v družbeni produkciji. Če izhajamo iz teh argumentov, potem gre posebna skrb mlademu človeku na delovnem mestu, razčiščevanju nepravilnih odnosov tam ali pa celo konfliktnih situacij. Ob vsem tem moramo poskrbeti za pravilen duhovni razvoj v smeri zavestnega samoupravljalca. Nazadnje pa se moramo zavzeti za to, da bo naša mladina organizirano izkoriščala svoj prosti čas, pri čemer gre za zdravo formiranje človeka naše družbe. Ne smemo dopustiti stihijnosti pri razvoju, ki mladino deformira ali jo napravi brezbržno do dogajanj in ciljev.

4.

V razmerah izvajanja družbene in gospodarske reforme moramo komunisti podpreti strokovna prizadevanja, ki težijo k rešitvam dolgoročnega značaja. Zlasti gre za podporo pri reorganizaciji proizvodnih enot in sektorjev. Pri tem je še posebno važno, da se komunisti zavzemamo za dosledno izvajanje sklepov samoupravnih organov. V zvezi z izvajanjem sklepov je važna naloga komunistov, zlasti tistih na vodilnih delovnih mestih, da odgovorno nastopijo proti tako imenovanim dvojnimi stališčem. Organizacija in člani ZK morajo biti mobilizatorji za akcije pri ustvarjanju

programa, oziroma razvojnega načrta podjetja. Pri tem je treba najti take oblike, ki bodo aktivirale ali spodbudile vse družbeno-politične organizacije k skupnemu cilju.

5.

Da bomo komunisti resnično imeli vedno najnaprednejša stališča, moramo več skrbi posvetiti ideološkemu izobraževanju članstva. Organizirajmo v ta namen usmerjanje članov na debatne sestanke, seminarje, v čitalnice in podobno. Angažirajmo v ta namen tiste kadre, ki so sposobni voditi razprave in posvetovanja. Le tako bomo dosegli prenašanje naših ekonomsko-političnih koncepcij na celoten kolektiv.

6.

V samoupravnih praksih prihaja do določenih težav. Pri nas niso povsem jasne kompetence določenih samoupravnih organov. DS mora dati predvsem perspektivno usmeritev gospodarjenja; če so uspehi negativni, mora razpravljati o ustreznosti vodilnega kadra ipd. Vse to hromi sile, ki so v današnjih razmerah gospodarjenja še bolj dragocene. Na tem področju se moramo komunisti krepko spoprijeti s konservativnimi silami in okrepiti z aktivnostjo samoupravno dejavnost. ZK mora doseči, da tako samoupravni kot operativni organi v političnem in strokovnem oziru dosledno upoštevajo bistvena načela samoupravljanja. V svoji vsakodnevni praksi pri upravljanju podjetja in vodenju poslovnega procesa naj ti organi ravnaajo v skladu z zakoni, statutom in splošnimi akti podjetja, s tem da upoštevajo ekonomske in družbeno-politične cilje podjetja kot celote. ZK naj s svojim stališčem prispeva k temu, da se bo

do stališča do posameznih problemov za vse samoupravne in operativne odločitve sprejemale enotno, ne glede na to, za kakšen nivo odločanja gre. ZK mora biti pobudnik za vsebinsko najugodnejši razvoj internega statutarnega prava. Pri tem je treba zlasti doseči najugodnejšo skladnost pri ugotavljanju pravic, ki izhajajo iz interesov posameznika ali delov podjetja, kot tudi skupnih interesov podjetja kot celote. V tem okviru pa bo treba posvetiti posebno skrb vprašanju odgovornosti, še posebej individualne odgovornosti.

7.

Načela javnosti dela ZK in obveščanja sploh so dokaj šibka točka naših metod dela. Javnost dela pojmuje v tem smislu, da svoja stališča posredujemo širšemu krogu članov kolektiva in občanom zunaj kolektiva. Organizirajmo javne razprave o perečih vprašanjih in bodimo nosilci takih razprav. Odprimo široko pogled na ZK in njeno delo. S tem si bomo pridobili zaupanje ljudi. Informiranje in obveščanje članov ZK je dokaj slabo, kar prispeva v znatni meri k deformacijam pogledov in neenotnosti stališč. Ne dopustimo, da se širijo nepreverjene informacije, katerim zapadajo tudi člani ZK. Poiščimo oblike, ki bodo zagotovile, da bodo člani ZK kar najhitreje seznanjeni z vsemi dogodki, ki so takega pomena, da terjajo politično oceno in določen odnos ali stališče do njih. Izpolnitev teh smotrov bo v znatni meri prispevala k sanaciji stanja, kakršno je na tem področju. Komunisti se moramo zavzemati za negovanje svojih družbenih prepričanj, nazorov in vrednot. Pri tem so važne predvsem politično pripravljene faze, kot so informiranje, izmenjava mnenj, izbira in dokazovanje nasprotujočih si stališč, oblikovanje sklepov itd. Na taki osnovi bo raven volje višja, ob tem pa tudi zmoglost kritičnega ustvarjalnega dopolnjevanja.

Inž. Leopold Šolc

Končno prva cevna turbina

Želja Litostroja, da bi utrdil svoj sloves tudi s proizvodnjo cevnih turbin, ni nova. Lansko leto smo v februaru pisali o svojih prizadevanjih, ki so se pokazale že v letu 1952. Žal smo morali ugotoviti, da niti takrat niti kasneje niso privedla do naročila in izdelave take turbine.

Danes z veseljem sporočamo, da bo naša prva cevna turbina stekla še to leto!

Zakaj tako pozno? Preprosto zato, ker zadeva prej ni bila zrela. Najprej je bilo treba poiskati našim razmeram primerno zasnovano turbino, nato zagotoviti možnosti izdelave in kočno so morale dozoreti tudi okoliščine, ki so omogočile naročilo in obratovanje cevne turbine.

Zasnova

Pravilneje bi bilo reči: naročilo in obratovanje cevne agregata, saj se v izbrani zasnovi sodelovanja hidravlikov, elektrotehnikov in strojnikov tako tesno prepleta, da je težko ločiti turbino od generatorja. Oba stroja sta spojena v zaključeno konstrukcijsko celoto, ki je izoblikovana tako popolno, da kar najmanj moti premočrten pretok vode.

Voda teče z leve na desno vzporedno z osjo agregata. Najprej oblika oklep, v katerem je nameščen generator, dobiva v predvodilniku in vodilniku potrebni vrtnec, oddaja energijo kaplanskemu gonilniku in odteka po ravni stožčasti sesalni cevi v spodnjo vodo.

Oklep in kaplanski gonilnik drže sredi cevi lopate predvodilnika, na sprednjem koncu pa oklep dodatno podpira nekaj reber. V kapi oklepa je montiran ventilator, ki skrbi za kroženje hladilnega zraka. Zrak hladi ge-

nerator s tem, da prevzema od njega toploto in jo oddaja skozi pločevinast oklep vodi, ki ga oblika v vseh strani. V oklep je mogoče vstopiti po posebnem jašku od zgoraj.

Stroj v opisani zasnovi imenujemo cevni agregat z generatorjem v oklepu. Pomeni zadnjo razvojno stopnjo, s katero so se cevne turbine v svetu dokončno uveljavile in kakor v celoti ustrezajo tudi našim potrebam.

Spodnja Sava postaja zanimiva

V vsesplošnem pomanjkanju električne energije iščemo novih načinov, kako bi jo poceni proizvajali. Inženirski biro Elektroprojekt Ljubljana je pokazal na enega izmed njih: na Spodnji Savi med Renkami in Krškimi je projektiral 7 hidroelektrarn s padci med 9 in 12 m in z instaliranimi močmi med 18 in 24 MW.

Pri tem preseneča, da projektant ni predvidel energetskega iz-

koriščanja tega odseka Save v eni sami stopnji z visokim padcem, temveč v stopnicah z nizkimi padci. Ta okoliščina je v ostrem nasprotju z dosedanjimi izkušnjami, da so predvsem gospodarne le hidroelektrarne na visokih padcih.

Francozi so dokazali, da so za pridobivanje energije zanimive tudi reke v območjih, kjer že prehajajo iz gorskega sveta v ravnine. Zanimive so s pogojem, da ne postavljamo več visokih dolinskih pregrad, za katerimi bi jezero preplavilo rodovitne doline, naselja, ceste in železnice, temveč da izkoriščamo le nizke padce, nastale za nizkimi jezovi, ki vodno gladino le razmeroma malo dvignejo iz njene naravne struge. Francozi so tudi dokazali, da je energija takih nizkotlačnih elektrarn gospodarna, če v njih ne postavljamo klasičnih agregatov z navpičnimi kaplanskimi turbinami, temveč novo razvite cevne agregate z generatorji v oklepu.

Cevni agregat terja namreč manjši prostor za svojo vgraditev, kar prinaša približno do 30 % prihranka na gradbenem delu v primerjavi s klasičnimi strojnimi. Nadalje prinaša veriga manjših hidroelektrarn na določenem odseku reke pred eno samo večjo hidroelektrarno tudi prednost, da je mogoče hkrati odpreti toliko gradbišč, kolikor je hidroelektrarn ali pa pričeti samo z eno samo. V vsakem primeru je mogoče že v približno dveh letih dobiti iz vloženega denarja prve kilovatne ure, kar traja pri velikih objektih 5 let in več.

Ta prednost je za nas posebno pomembna. Pomagala bi nam lahko iz energetske stiske, ki se pojavlja v letih med stavljanjem v obratovanje velikih energetskih objektov. Prav to prednost hitrega obračanja investicije je imel pred očmi Elektroprojekt, ko je pričel z velikim upanjem obdelovati projekt energetske izgradnje Spodnje Save. Njegove študije so dokazale, da je mogoče francoske izkušnje s pridom presaditi na naša tla in da je že pred leti postavljena zahteva po cevni turbini za Spodnjo Savo vsestransko utemeljena.

Nujne priprave

Potem ko smo po lahkem z kolebanju glede na izbiro zasnove cevne agregata končno pristali na že opisanem agregatu z generatorjem v oklepu, se je bilo treba na proizvodnjo takih agregatov tudi pripraviti.

Med priprave je sodilo predvsem preizkuševališče za cevne turbine. Denar zanj sta dala Zvezni fond za znanstvene raziskave in Inštitut za turbinske stroje v Vižmarjih. Preizkuševališče je v inštitutu nad leto dni gotovo in dalo nam je tudi že prve hidravlične oblike turbinskih gonilnikov za cevne turbine.

Nadaljnje priprave so zadevale generator. Ta je v marsičem drugačen kot pri klasičnih agregatih. Dokler Rade Končar ni bil sposoben izdelati generatorja v oklepu, tako dolgo tudi ni moglo pri-

Verko

OB PRVEM MAJU, MEDNARODNEM DELAVSKEM PRAZNIKU, ČESTITAMO DELOVNEMU KOLEKTIVU TITOVIH ZAVODOV LITOSTROJ: ZVEZA KOMUNISTOV, DELAVSKI SVET, UPRAVNI ODBOR, ZVEZA MLADINE SLOVENIJE, SINDIKALNA ORGANIZACIJA IN SE POSEBEJ UPRAVA PODJETJA Z ŽELJO, DA BI POSVETILI VSE SVOJE MOČI ZA IZPOLNITEV PLANSKIH NALOG IN TAKO PRISPEVALI K HITREJŠI GRADNJI SOCIALIZMA IN SREČNEJŠEGA JUTRIŠNJEGA DNE.

ti do domačega cevne agregata. V tem pogledu je odločno pomagala bivši ELES, ki je pri zagrebškem Institutu za elektrostrojarsvo naročil študijo o konstruiranju generatorjev v oklepu. Tudi ta študija je bila pred letom uspešno zaključena in domača industrija generatorjev ima tako na voljo vse potrebne podatke za dimenzioniranje generatorjev v oklepu.

Za Litostroj izdelava cevni turbin kljub nekoliko težavni tehnologiji stožčastega vodilnika slej ko prej ni pomenila nobenih težav. Tako so torej bile s postavitvijo preizkuševališča in izvedeno študijo vse potrebne priprave končane in domača industrija sposobna, da se loti nove naloge.

Končno je morala reči svoj »da« šele elektroenergetska služba. Te odresilne besede ni bilo težko izgovoriti spriču razmeroma že močne električne mreže, ki bi brez motnje prenesla vzporedno vezane savske agregate, čeprav bi le-ti zaradi nepomembnih vztrajnostnih mas vrtečih se delov lahko vozili le osnovno breme, ne mogli pa bi sodelovati pri reguliranju frekvence.

Po vsem tem se je kar sama od sebe vsilila misel, da je treba pričeti z izdelavo preizkusnega cevne agregata...

Elektro Kranj prevzame investicijo

To elektrogospodarsko podjetje ni samo z izredno pozornostjo vseskozi spremljalo prizadevanje po cevni agregatih v Litostroju in pri Rade Končarju, temveč je po zaslugi Draga Chvatala s prenekatro pobudo zadevo znatno pospešilo. Končno je prav to podjetje s prevzemom investicijskih dolžnosti za preizkusni cevni agregat premaknilo voz z mrtve točke.

Preizkusni cevni agregat bo montiran na Savi v Kranju namesto stare obrabljene Francoske turbine.

Kranjski cevni agregat je naroden za naslednje osnovne podatke:

padec	7 m,
pretok	7,1 m ³ /s,
moč	610 KS,
vrtljaji gredi . . .	500/min.

Zaradi krajšega dobavnega roka je investitor naročil turbino v Inštitutu v Vižmarjih. Rade Končar je prevzel izdelavo generatorja, Litostroj pa kot poddobavitelj večino sestavnih delov turbine.

Kljub tej nepomembni okoliščini sodi kranjska cevna turbina v seznam litostrojskih turbin, ker je bil projekt zanj in za celoten agregat izdelan v našem podjetju. V ta namen je bila v projekti- vi HE sestavljena posebna razvojna skupina, ki je pod vodstvom dipl. inž. Antona Brarja in Uroša Kosa pripravila za turbino, njeno regulacijsko napravo in oklep generatorja tudi vso delavniško dokumentacijo. Velik delež je seveda k turbini prispeval naš stalni sodelavec Inštitut za turbinske stroje, ki je razvil hidravlično obliko gonilnika in vodilnika ter obliki tudi preizkusil na novem preizkuševališču.

Preizkusni agregat

Kranjski cevni agregat, ki pomeni prvi tak na domačih tleh izdelan stroj in tudi prvo cevno turbino namenjeno obratovanju v jugoslovanski hidroelektrarni,

ima nekaj značilnosti, na katere hočemo opozoriti.

Premier gonilnika je približno trikrat manjši, kot bo potreben za savske stopnje. Zaradi tega ni bilo mogoče v celoti prevzeti zasnove savskih agregatov.

Tako npr. vstop v razmeroma majhen oklep kranjskega agregata ni več mogoč. Zaradi tega je zagotovljen le pristop k oklepu skozi vstopno odprtino na dovodni cevi. Oklep sam pa bo treba odpreti, če bomo hoteli do generatorja.

Generator tudi ni hlajen z zrakom, temveč s transformatorskim oljem, s katerim je napolnjen oklep. Generator se torej vrti v olju, ki prevzema nastalo toploto in jo oddaja skozi oklep vodi. Olje hkrati tudi maže oba kotalna ležaja agregata. Enako transformatorsko olje je v uporabi tudi v servomotorju gonilnih kril, ki je nameščen v glavi gonilnika. Z enakim oljem je napolnjena tudi glava gonilnika. Poskrbljeno je za zadosten statičen tlak olja v oklepu generatorja in glavi gonilnika, tako da voda ne more v notranjost agregata, tudi če odpovedo tesnilke.

Razlikuje se kranjska turbina tudi po načinu reguliranja. Medtem ko predvideva zasnovana turbina za savske stopnje regulacijo vodilnih lopat in gonilnih kril, ima kranjska turbina samo še reguliran gonilnik. Njen vodilnik je nepomemben. Mimo opravljanja svoje osnovne naloge hkrati tudi drži oklep z generatorjem in turbino sredi dovodne cevi.

Asinhronski generator, ki bo obratoval samo vezan na mrežo, ne potrebuje običajnega regulatorja vrtilne hitrosti. Zato je turbina opremljena le z napravo za upravljanje gonilnih kril, ki bo omogočala vključevanje agregata v obratovanje, prevzemanje obremenitve, razbremenitev in zaustavitev. Ta naprava bo opremljena tudi s hitro zaporo kot zaščito proti pobegu.

Kaj pričakujemo?

Že čez nekaj mesecev bo preizkusni agregat pričel obratovati v hidroelektrarni SAVA v Kranju. Čeprav je mnogo manjši kot stroji na kasnejših elektrarnah Spodnje Save, upamo, da bo zadovoljivo opravil svojo pionirsko nalogo in posredoval dragocene izkušnje, ki bodo koristile pri projektiranju in izdelavi cevni turbin v prihodnje. Brez dvoma bodo nadvse dobrodošle tudi njegove obratovalne izkušnje.

Kranjskemu agregatu pripisujemo še več! Pomeni korak domače industrije, s katerim naj dokaže svojo odločno pripravljenost, da ostane v koraku z razvojem v svetu.

Pričakujemo končno, da bo investitor savskih stopenj zaupal domači industriji, kot je bil to primer pri dosedanjih naporih za osvojitve cevni agregatov. Bivša skupnost elektrogospodarskih podjetij Slovenije in Elektro Kranj sta globoko razumela, da ne gre samo za investicije v objekte kot take, temveč da je potrebno investirati tudi v znanje in izkušnje. Dogajanja v Franciji ki je domovina sodobnih cevni agregatov, uče, da francoska industrija opreme hidroelektrarn nikoli ne bi dosegla svetovnega slovesa, če je ne bi ves čas z razumevanjem podpiral njen domači kupec, elektrogospodarska podjetja Francije.

Opomba uredništva: Iz tehniških razlogov so izpadle avtorjeve ponazoritve z risbami. Objavili jih bomo prihodnjič.

Svet in mi

Našemu podjetju je nedavno dal najvišje priznanje predsednik naše republike maršal Tito, ko nas je v svojem govoru v Prištini 26. marca t. l. imenoval med podjetji, ki so si »pridobila svetovni sloves in zelo veliko izvažajo«.

Prav tiste dni smo prejeli obsežno dokumentacijo o vsem, kar so napisali o Jugoslaviji in Sloveniji na splošno in še posebej tudi o Litostroju gospodarski sodelavci najuglednejših zahodnih časnikov, ki so se maja lanskega leta mudili na daljšem potovanju po Jugoslaviji v organizaciji Mednarodne banke za obnovo in razvoj in Jugoslovanske investicijske banke, pa so se tedaj več kot pet ur zadržali tudi v Litostroju na izčrpnem pomenku o vsem, kar jih je zanimalo (glej sliko!).

Zdaj imamo v rokah vse, kar so lani o tem napisali — in reči moramo, da tega ni malo in da so njihovi prikazi naše gospodarske stvarnosti na splošno zelo objektivni in tu in tam (tudi ko pišejo o Litostroju) zelo zanimivi.

Povzeli bomo drugič nekaj njihovih posebnih opažanj in ugotovitev o nas. Naj to pot le omenimo, da so po dokumentaciji Mednarodne banke za obnovo in razvoj, ki je zbrala vse gradivo, ti novinarji napisali 42 daljših člankov (nekateri tudi večkrat) o našem gospodarstvu po reformi, in to v 16 največjih evropskih časnikih (npr. v tehle: Times, Economist, Monde, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Welt, Zeit, Neue Zürcher Zeitung, National Zeitung, Dagens Nyheter, Sole, Giorni itd.), katerih vsak — neposredno ali posredno — omenja tudi naše podjetje in slovensko industrijo, nekateri pa so celo podrobno pisali o gospodarjenju in samoupravljanju v Litostroju

Sklepi samoupravnih organov

DS podjetja

Na 17. redni seji dne 15. 3. 1967 je DS sklenil, da na podlagi poročila posebne komisije v zadevi remonta strojev HSS 30 in SH 180 z vidika zadavne odgovornosti delovnih skupnosti po sklepu 12. redne seje DSP z dne 18. 11. 1966 upošteva njene ugotovitve in pripombe, kakor tudi pripombe, pojasnila in dodatne predloge med obravnavo na seji. Zato vzame na znanje, da je komisija za nedoločen čas prekinila razpravo v zadevni odgovornosti, in to iz razlogov, ki so bili upoštevani na javni obravnavi dne 31. 1. 1967. Obenem ugotavlja, da je komisija s tem opravila svojo nalogo. Postopek se bo nadaljeval pred komisijo za izrekanje ukrepov zaradi kršitve delovnih dolžnosti pri DSP, kakor je določeno z 2. točko 47. člena pravilnika o odgovornosti delavcev.

DS soglaša z ugotovitvijo komisije, da se morajo člani samoupravnih organov zavedati svoje družbene odgovornosti, da ne smejo s postopki na sejah dopuščati zavračanja, s katerim se povzroči zastaranje pregona oziroma onemogoči uveljavitev individualne odgovornosti kršilcev delovnih dolžnosti ali povzročiteljev materialne škode.

DS opozarja vse pooblaščenice osebe, da so pooblastila za začetek postopka zaradi kršitve delovne dolžnosti ali materialne škode po pravilniku pravica in dolžnost, tako da so pooblaščenice osebe odgovorne za kršitev svoje delovne dolžnosti, če neutemeljeno opustijo ali sploh ne začnejo postopka, brž ko nastanejo okoliščine, dejanja ali opustitve, ki terjajo individualno odgovornost nasproti tej delovni skupnosti.

DS sklene, da je v času, ko zoper določeno osebo tečejo kazenske poizvedbe ali postopek zaradi odgovornosti delovni skupnosti, s stališča odgovornosti nemožne in nedopustno postavljanje ali imenovanje takega delavca na vodilno ali vodstveno delovno mesto.

V času, ko zoper določeno osebo teče kazenski postopek ali postopek zaradi odgovornosti delovni skupnosti zaradi kaznivih dejanj ali kršitev delovne dolžnosti ali materialne škode, taka oseba praviloma ne more zasedati vodilnega ali vodstvenega delovnega mesta. Prav tako ne more opravljati zadevnih delovnih nalog toliko časa, dokler ni razčiščen vprašanje krivde oziroma odgovornosti. Lahko pa samoupravni organ, ki je pristojen za postavitve ali imenovanje, izrecno odloči, da v tem ni ovire za nadaljnje izvrševanje delovnih nalog na istem delovnem mestu ali da ni razloga za odstranitev s takega dela v času postopka.

DS se strinja z mnenjem, da dejanska materialna škoda v zadevi remonta strojev HSS 30 in HS 180 ne dosega vsote, kot jo je komisija orientacijsko navedla, in da tudi stvarne škode ni mogoče v celoti pripisovati individualni krivdi določenih oseb. Ne kaže se spuščati v uveljavljanje odškodninskega zahtevka pred sodiščem splošne pristojnosti, saj je tudi javni tožilec opustil nadaljevanje kazenskega pregona zoper osumljenca. Če bo komisija za izrekanje ukrepov zaradi kršitve delovnih dolžnosti pri DSP spoznala, da je postopek potreben in utemeljen kljub očitni zastaranosti, naj se omeji na odgovornost tej delovni skupnosti zgolj z vidika kršitve delovnih dolžnosti, zaradi katerih je posredno ali neposredno prišlo tudi do materialne škode, ne da bi se pri tem spuščala v vprašanje odgovornosti za tako nastalo škodo. Te ni mogoče pripisovati osebam, na katere se postopek nanaša, saj je z vidika individualne odgovornosti dejansko neugotovljiva.

Na predlog komisije za usklajevanje statuta in drugih splošnih aktov, a z upoštevanjem pripomb iz javne obravnave in redakcijskih popravkov same ko-

misije, DSP dokončno sprejme prečiščeno besedilo pravilnika o delovnih razmerjih, ki naj se objavi in uveljavi ter tako dopolni sklep 14. redne seje z dne 29. 12. 1966.

Na podlagi obrazloženega poročila o pripombah na predlog za spremembo in dopolnitve statuta podjetja, kot je bil dan v javno obravnavo po sklepu 14. redne seje DSP z dne 29. 12. 1966, DSP sprejme in razglasa spremembe in dopolnitve statuta s pooblastili za pripravo prečiščenega besedila celotnega statuta.

Upoštevajoč postopek in rok za volitve v delavski svet podjetja in delavske svete PE/S za tisto polovico članov teh organov, katerim letos poteče mandatna doba, razpisuje volitve za 19. april 1967 in določa volilna telesa, kakor je natančneje opredeljeno v razpisu, ki se je posebej objavil.

DSP vzame na znanje zahvalo, ki je bila izrečena na seji v imenu klinike za kirurgijo in delovne skupnosti Obratne ambulate Litostroj za izkazano hitro pomoč in uslugo z nujno potrebnimi devizami v primeru člana naše delovne skupnosti Ivana Mlinarja.

DS sklene, naj uprava podjetja poda pojasnilo o tem, kakšne so perspektive podjetja in kakšne so naloge delovne skupnosti v zvezi s sedanjo kritično situacijo na domačem in tujem tržišču. (O tem objavljamo posebno izjavo komercialnega direktorja na drugem mestu.)

DS je na svoji seji dne 4. 4. 1967 potrdil reorganizacijo PE OO in sprejel predlog podrobnih organizacijskih sprememb službe vzdrževanja, energije in transporta z novim nazivom VET, kot ga je pripravil organizacijski oddelek.

Istočasno je DSP potrdil predlagano sistemizacijo in razvrstitev po AODM, ki so v enaki meri podvržene eventualni kasnejši reviziji v okviru celotnega podjetja. DSP naroča in zahteva od strokovne službe, ki je pripravila predlog reorganizacije in izvajalec reorganizacije, da se pri izvajanju drže sprejetih načel in občasno poročajo o morebitnih zastojih ali rezultatih.

DSP je bil seznanjen s poročilom službe HTV o nezgodah pri delu, na poti v službo in iz službe domov za leto 1966, pri čemer naj HTV terja od odgovornih in pristojnih kadrov, da spoštujejo predpise HTV, ki vsebujejo tudi kazni za njihovo neupoštevanje.

Zaradi prevelike finančne obremenitve podjetje ni naročilo pri Industrijskem biroju elaborata za kompletno odpravljanje, pač pa je bilo dogovorjeno, naj se izločajo posamezna žarišča, ki povzročajo največjo zaprtašenost. V letošnjem letu naj bi postavili silose za jedrarski pesek v sivi livarni in za modelni pesek v je-klovilarni. Glede odpravljanja pri iztresalnih rešetkah pa čakajo na rezultate novopostavljene naprave v Uljaniku v Puli, nakar bi to prilagodili našim potrebam.

UO podjetja

UO je na svoji 31. redni seji dne 23. 3. 1967 obravnaval predlog strokovne službe in pripombe DS PE OO k predlogu reorganizacije in sprejel predlog podrobnih organizacijskih sprememb službe vzdrževanja, energije in transporta z novim nazivom PE VET, tako kot ga je izdelal in pripravil organizacijski oddelek. UO je razpravljal tudi o nujno-

sti združitve projektive in konstrukcije in naročil upravi, naj za eno izmed naslednjih sej pripravi poročilo o tem, hkrati pa predlagal začasno rešitev, da se uvede v poslovanju skupni rok za izdelavo tehnične dokumentacije in tako odpravijo nepotrebni vmesni časi in skrajšajo izdelovalni roki.

Na predlog KS je bil na seji sprejet cenik penzijskih uslug v počitniških domovih podjetja za leto 1967:

	Fiesa	Moščeniska Draga	Sorica
	Ndin	Ndin	Ndin
a) člani kolektiva, naši upokojeanci in njihovi ožji svojci nezaposleni	15,00	16,00	15,00
b) svojci članov — zaposleni	20,00	21,00	20,00
c) drugi gostje člani množičnih organizacij Jugoslavije	25,00	27,00	25,00
d) vsi ostali gostje	30,00	32,00	30,00

Druge podrobnosti bod razvidne iz posebnega razpisa, ki ga bo izdelal in izdal KS.

Na predlog kadrovske komisije je UO sklenil, da se s 1. 4. 1967 potrdi imenovanja na razpisana delovna mesta v TPD, kot sledi:

- šef tehnološke priprave dela, inž. Jože Kožuh,
- vodja tehnološkega oddelka, Rudi Jesenšek,
- vodja odseka MO, inž. Andrej Voje,
- vodja odseka PK, Vinko Kabaj,
- vodja odseka konstrukcije specialnega in potrošnega orodja, Franc Zmahar.

UO je obravnaval in vzel na znanje poročilo o nezgodah pri delu, na poti v službo in iz službe

domov za leto 1966, ki bo posredovano v razpravo DSP.

UO je razpravljal o izrabi počitniškega doma na Sorici in v zvezi s tem predlagal oddelku za družbeni standard, naj najde pri raznih zainteresiranih podjetjih rešitev o boljši izrabi prostih kapacitet, tako da bi Sorico uporabljali kot zimsko športni center, pri čemer bo potrebno rešiti predvsem oranje ceste v zimskem času in postaviti vlečnice ali žičnico.

UO je pritrdil stališču komisije za tehnične izpopolnitve in koristne predloge s tem, da se ne sprejme patentne prijave Ivana Kogovška, pač pa se imenovanemu izda izjava, da naše podjetje nima pridržkov, da to prijavi in uveljavi pri drugih interesnih.

Za naše in skupne interese

SKLEPI OBČNEGA ZBORA SINDIKALNE PODRUŽNICE LITOSTROJ

Po poročilu o delu sindikalne podružnice Titovih zavodov Litostroj v mandatni dobi 1965/1966 in poročilu tovarniškega odbora o bodočih nalogah sindikata in samoupravnih organov ter po tehtni obravnavi opravljenega dela je občni zbor, ki je bil 11. 3. 1967, sprejel sklepe, od katerih objavljamo tu le nekaj najvažnejših.

Naš položaj je v sedanjem razvoju nekoliko bolj kompliciran in pereč, ker nas naravnost in živo zadevajo že delne omejitve, ki nam jemljejo sleherni možnost za uspešno prilagoditev gospodarstvi stabilizaciji v primernem in ekonomsko utemeljenem prehodnem obdobju, kakor ustreza proizvodnim zahtevam industrijske panoge z vsemi posebnostmi individualiziranega proizvodnje po naročilu na daljši rok.

Zaradi tega smo utemeljeno zaskrbljeni in moramo opozoriti nosilce družbene dejavnosti na zveznih in republiških ravneh na vse, kar je potrebno, da ne bi bil ogrožen naš obstanek iz razlogov, ki niso odvisni le od nas.

Vzporedno s tem mora seveda potekati tudi naša notranja akcija, da pospešujemo cilje gospodarske stabilizacije v vseh njenih manifestacijah z vidika interesov širše družbene skupnosti in gospodarske panoge, kolektivnega interesa vseh nas in utemeljenih koristi posameznika. Sindikalna organizacija je poklicana in dolžna prevzeti vlogo sodejavnika za uresničitev zadevnih pobud in ciljev. Nekatere naše slabosti kažejo, da smo bili vsi premalo aktivni in dosledni, ko je bilo treba z enotno družbeno politično akcijo zagotoviti samoupravljanje večje učinkovitosti, da se demokracija pri opredelitvi skupnih stališč ne sprevrže v spodnašanje ali celo v zanikanje obveznosti samoupravnih odločitev.

Sindikalna organizacija si pri tem ne lasti lastnosti edinega oblikovalca splošnih koristi. Sindikat ima po svojem statusu pravico in dolžnost zastopati delavca pri uveljavljanju pravic iz delovnih razmerij kljub bolj ali manj navideznu konfliktu med kolektivnim in individualnim interesom. Če te stvari pravilno pojmuje, ni razloga za kakršnen

koli dvom o utemeljenosti in potrebi sindikalne akcije.

Sedanja notranja razdelitev sindikata skladno s samoupravnimi enotami naše delovne organizacije prav gotovo omogoča večjo aktivnost v smeri poglobljenega sodelovanja sindikalne organizacije. Izvršni odbor ima zlasti pomembno vlogo usklajevalca in oblikovalca splošnih ekonomskih koristi delovnih skupnosti v medsebojni odvisnosti družbeno-politične pobude in akcije.

Sindikalna aktivnost terja vselej temeljito analizo pojavov in razmer za opredelitev in akcijo. Zato je nujno, da je članstvo sindikalne organizacije venomer obveščeno o vsej problematiki podjetja. Samo pri popolni obveščenosti si lahko zagotovimo jasnost orientacije in tehtnost opredelitev in se dejavno vključujemo v ekonomske tokove, v katerih se vzporedno uveljavlja širši družbeni in naš ožji samoupravni interes. Prepričani smo, da je to tudi pogoj za nadaljnji razvoj samoupravljanja s stališča uspešnega reševanja družbeno-ekonomskih nalog, ki so pred nami.

Poudarjamo pa, da ne pripisujemo sindikalni organizaciji in sindikalnim organom vloge ocenjevalca splošne aktivnosti samoupravnih organov in individualnih nosilcev delovnih nalog brez ustrezne obveznosti z njene strani. Nasprotno, za celotno članstvo sindikata, za vsako širšo ali ožjo interesno skupino in za vsakega posameznika mora veljati pravilo, da se aktivno vključuje, kar je pogoj za obstanek naše delovne organizacije in je za vse nas življenjskega pomena.

Naša bodoča dejavnost naj velja zlasti prizadevanjem, da dosežemo in uresničimo utemeljeno relativno razmerje v strukturi zaposlenosti, pri čemer je treba najprej točno opredeliti obseg naše proizvodnje in oblikovati

bodočo tehnologijo dela v vseh njenih manifestacijah in naslednjih, tako

- da se jasno določijo dela in delovna mesta, ki v novi organizaciji niso potrebna,
- da se za prenehanje dela zaradi odprave delovnega mesta ali zmanjšanja števila zaposlenih na delovnih mestih predvidijo predvsem tisti delavci, ki so po svoji krivdi manj produktivni ali niso strokovno napredovali in ne ustrezajo zahtevam delovnega mesta, na katerem delajo,
- da se na podlagi tehtne analize del in delovnih mest pro- uče vse možnosti za določitev novih delovnih mest ali za okrepitev izpolnjevanja delovnih nalog tam, kjer je tehnološko in ekonomsko utemeljeno, da se že sedaj ali vsaj v perspektivi močnejše izrabi ob- stoječe zmogljivosti, z rekonstrukcijami in modernizacijami pa uresničijo pogoji za uspešnejšo proizvodnjo in boljše poslovanje,
- da se ob najtesnejšem sodelovanju naše delovne organizacije z zavodom za zaposlovanje delavcev in drugimi dejavniki pomaga delavcem, katerim preneha delo v našem podjetju, da bi kar se da koristno in čim manj boleče prebili čas premika na drugo delo, vključujoč materialno oskrbo, organizacijo strokovne pre-kvalifikacije, obveščenost o možnostih za drugo oziroma drugačno zaposlitev ipd.

Nikakor ne kaže zanemarjati izobraževanja in strokovnega izpopolnjevanje, temveč se je treba zavedati, da je vse to koristno in ekonomsko utemeljeno ter v skladu s cilji gospodarske reforme, kakor tudi s koristmi te delovne skupnosti. Vendar je treba preprečiti ponavljanje nenačrtanih nesporazmerij, ki imajo za posledico neutemeljeno naraščanje zaposlenosti, kar ne bi bilo v skladu z gospodarsko reformo in tudi ne bi ustrezalo našim interesom vseh nas.

Na področju delitve terjamo z vso doslednostjo, da se točno definirajo plani in programi, tako da se opredelijo relativno pravilna razmerja po zahtevnosti dela ali po kategorijah del in operacij, po funkcionalni pomembnosti delovnih nalog in uspešnosti njihovega izpolnjevanja, upoštevajoč pri tem razmere, v katerih je treba opraviti določeno delo; pri tem naj se čimprej ugotr- di sistemizacija delovnih mest skladno z rezultati AODM, nato pa preveri prevedba in vse drugo, kar naj ustreza spremenjenim razmeram organizacije dela in poslovanja. Zaostriti je treba osnove in merila za delitev družbenega proizvoda dela s stališča postopne okrepitev skladov in notranjega združevanja sredstev, kjer so naložbe najbolj utemeljene. Kljub nalogam iz gospodarske reforme z vidika poslovnosti in gospodar- nosti nasploh menimo, da ne smemo opustiti dosedanjih strem- ljenj na področju družbene pre- hrane, zlasti glede toplih malic. Prav tako si moramo prizadevati tudi za postopno zagotovitev sta- novanj, ker je prav stanovanjski prostor pomemben kazalec živ- ljenjske ravni zaposlenih in eden izmed pogojev za naraščanje pro- duktivnosti dela. Stanovanjska graditev naj bi z reševanjem sta- novanjskega problema omogočila tudi gospodarsko šibkejšemu čla- nu te delovne skupnosti, da se po svoji trenutni zmogljivosti vključi v gradnjo.

Notranjemu delu sindikalne organizacije je treba posvetiti posebno pozornost. Sredstva iz članarine naj se delijo drugače, tako da ne bo sedanjih destimula- tivnih proporcov za participacijo na članarini, temveč bo delitev odvisna le od programiranih na- log in od kontrole potrošnje sred- stev. V načelu se opusti profes-ionalno delo predsednika izvrš- nega odbora, izvršni odbor pa naj po svojem konstituiranju pro- uči in uporabi najboljši način de- litve dela in vrednotenja zadevne- ga delovnega prispevka ali kot nadomestilo za izostali osebni do- hodek na delovnem mestu na ra- čun članarine in drugih sredstev, ki so sindikalni organizaciji v podjetju na voljo.

Nova zasledovalna tehnika kvalitete

Inž. Franc Kralj

ZAKAJ DOPOLNITVE RUBRIK NA PLACILNEM LISTKU VK 20?

Z januarjem smo se lotili preizkusa statistično zasledovalne tehnike v proizvodnji s pomočjo obstoječih plačilnih listkov VK 20. Statistika sama po sebi ni novost za naše podjetje, saj je bila statistična metoda zasledovanja kvalitete vpeljana že pred nekaj leti. Rezultate in ocene statistične kontrole je v začetku lanskega leta podala posebna komisija UO.

Vsaka stvar, ki se porodi v najboljši veri, da bo pripevala k urejanju problemov, ima v načelu obe skrajni možnosti: da popolnoma uspe ali pa da se uspeh izmuzne. V našem primeru je uspeh obstoječe statistične kontrole iskati med obema skrajnostima. V nadaljnjem ne bi polemiziral o podrobnostih rezultatov te statistične službe, temveč bi vzel le nekaj ugotovitev, ki nastajajo kot pozitivna izkušnja in kot možnost nadgradnje statistične službe glede na podatek kvalitete dela v našem podjetju.

Zakaj dopolnitve rubrik na plačilnem listku VK 20?

Prva važna ugotovitev je, da so akcijo uvajalca SK (statistične kontrole) površno obravnavali prav tisti, ki jim je bila namenjena. Druga ugotovitev je v tem, da tehnika zbiranja podatkov ni bila urejena tako, da bi konkretnizirala dogodke, elemente in vrednosti nastalih škod.

Vsa zadeva je mogoče nastala, kot marsikdaj v tistih časih, z »modo« urejanja naše proizvodnje. V takih »modnih« razmerah pa se prav lahko zgodi, da se vnašajo tujki, ki ne najdejo domovinske pravice. Omenjam, da je bila vsa zadeva snovana brez materialnih posledic in zato ni čudno, če je obstajal pasivni odnos do dobljenih podatkov.

Vsekakor pa moramo ugotoviti, da smo z nastankom SK vnesli v Litostroj po vsebini napredno misel, kako urejati in vplivati na potek proizvodnje glede na stopnjo kvalitete izdelkov.

Ne smemo zaradi nepoznavanja določene eksploatacije statistične tehnike v upravljanju s

proizvodnjo ali pa zaradi strahu odkrivanja dejanskega stanja zameriti koristnost statističnih informacij. Kot nadgradnjo statistične miselnosti smo 1. januarja dali v preizkus *ново zasledovalno tehniko dela* glede na posamezna delovišča z vidika ugotavljanja kvalitete.

V načelu omenjamo, da je zasnova zasledovanja kvalitete v tem, da beležimo ugotovitve kvalitete na »plačilnem listku VK 20«, ki ga vsak lastnik primerno spoštuje, saj je to plačilni dokument, ki dokazuje izvršeno delo. Zaradi tega smo lahko prepričani, da se ta dokument ne bo uničil niti podcenjeval.

V skici 1.) kažemo rubrike, ki smo jih dodali »plačilnemu listku VK 20« zaradi zasledovanja vsakega kosa (ali več kosov), ki so dosegli določeno stopnjo uspešnega ali neuspešnega dela. V te rubrike se vnesejo potrebni podatki o stopnji uspešnosti dela, kakor tudi izračun vrednosti popravila in izmeta in število kosov, na katerih je bila ugotovljena manjša uspešnost dela (ocenitev 80 in 90 % uspešnosti dela).

Mrežo, ki je na zadnji strani, je potrebno izpolniti le takrat, če ima plačilni listek VK 20 žigosano v levem gornjem kotu veliko črko, kot se to vidi na skici 2.

Kadar ima kartica VK 20 omenjeno veliko črko, je obvezno izpolniti zasledovalne podatke o poteku kvalitete ali vnašati podatke raznih zasledovalnih parametrov, ki si jih izberemo, da lahko programsko gradimo kvaliteto ali pa, da tu registrirane informacije koristimo pri montaži izdelkov. Z registracijo, kot sem jo ravnokar omenil, bomo lahko tudi analizirali rezultate naših naprav v eksploataciji. Zasledovali bomo tudi stroje in poročali, kakšne napake se pojavljajo na določenem stroju.

Pred časom smo prosili odgovorna delovišča v podjetju, da določijo posamezne produkte, elemente ali druge parametre, ki bi bili važni za zasledovanje kvalitete z raznih vidikov. Zanimiva ugotovitev je, da je na omenjene zahteve odgovorila proizvodnja, predvsem tehnološki oddelek, vtem ko nas moti, da potreb zasledovanja kvalitete nismo dobili od PPB, ki je pravzaprav transmisija tržišča in naše proizvodnje. Gori opisana tehnika zasledovanja kvalitete nam omogoča naslednje informacije:

— Določi nam povzročitelja, velikost (v Ndin) in vrsto škode v Fi.

— Dnevno poznamo vrsto in vrednost škode, ki je povzročena ali odkrita pri enoti Fi in se tudi pri njih popravi.

— Znana nam je vrednost vseh izmetov, ki nastajajo pri Fi, računano z materialom in stroški dela do trenutka nastopa škode.

— Ni potrebna zakasnela anemnična in anonimna splošna ugotovitev škode v določeni komisiji, potem ko je izdelek že instaliran pri investitorju. Ob tej priložnosti moramo omeniti, da je lahko določena razlika v ceni, ko smo izmeten kos nadomestili.

Ugotovljamo, da te razlike lahko nihajo na dve strani, zato je naš izračun uporaben za praktično obvestilo.

— Dnevno ali v mesečnem poročilu lahko obveščamo zainteresirane o stroških izmeta in popravila po komisijah, osebah in stroškovnih mestih.

— Osvojena registracija oziroma statistična tehnika omogoča dopolnitev nagrajevalnega sistema po določenih stopnjah uspešnosti dela (oceniti 80 % in 90 %).

— Omogoča konkretiziranje povzročitelja manjvrednega dela in na osnovi te ugotovitve lahko kolektiv določi obveznika za sanacijo eventualno nastale škode. Ostalim proizvajalcem, ki niso krivi, ni treba sodelovati pri kritju stroškov, povzročenih zaradi izmeta ali popravila, ki nastaja izven njihovega vpliva.

Uvajamo tudi »negativno plačilno kartico VK 20« — glej skico 3. Ta kartica ima v zgornjem robu tekočo številko. Kartica se uporablja povsod, kjer ni na voljo normalnega plačilnega naloga VK 20 (skica 1). Ta kartica se izpolnjuje zaradi ugotavljanja stopnje kvalitete dela nasproti proizvajalcu-povzročitelju manjše kva-

Tip A	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6.5	Φ					1	Φ				2	Φ				3	Φ				4	Φ				5				
6.0																														
5.5																														
5.0																														
4.5																														
4.0																														
3.5																														
3.0																														
2.5																														
2.0																														
1.5																														
1.0																														
0.5																														
0																														
6.5	L_1					L_2					L_3					L_4					L_5									
6.0																														
5.5	Φ					6	Φ				7	Φ				8	Φ				9	Φ								
5.0																														
4.5																														
4.0																														
3.5																														
3.0																														
2.5																														
2.0																														
1.5																														
1.0																														
0.5																														
0	L_1					L_2					L_3					L_4					L_5									

Skica 2

litete in proti kontrolorju ali pooblaščenju kontrole, ki ni opravi svoje dolžnosti in je torej so krivec nastale škode.

Npr.: Montažni kontrolor najde manj kvalitetno delo. Napisati mora: eno negativno kartico prevzemnemu kontrolorju, eno tekočemu kontrolorju in eno osnovnemu povzročitelju škode.

Tudi ostala plačilna dokumentacija, ki se pojavlja za nadomestilo izmeta in podobno, ima na zadnji strani statistično mrežo, na katero je potrebno prav tako vnašati podatke kot v odrejenih primerih na VK 20.

Mišljenja smo, da mora osvojena tehnika prispevati k čimvišji stopnji pravilne ocenitve doseženega dela, ker s tem pripomočemo k višji objektivizaciji plačila po delu in odgovornosti.

Z osvojenjo zasledovalno tehniko je SK pridobila organiziran sistem zbiranja potrebnih podatkov, prirejen za tak tip proizvodnje, kot jo imamo v našem podjetju.

Ob tej priložnosti omenjamo, da vse podatke instaliramo tako, da je njihova obdelava (iskanje raznih analiz in izračunov) vezana na mehanografsko tehniko, ki nam omogoča hitre in zahtevne primerjalne analize. Razumljivo je, da so pričakujoče analize mogoče le na strojih, ki imajo zadevne potencialne možnosti.

Skratka našo službo želimo intenzivirati in z njo prispevati k dvigu racionalne stopnje kvalitete po objektivnih materialnih pogojih. Z zasnovo nagrajevanja po kvaliteti dela smo začeli po sprejetju svoječasne sklepa UO, da bi tako vnesli v nagrajevalni sistem tudi dosežek kvalitete dela.

Lotili smo se osnovnega koncepta, ki sloni na dveh temeljnih postavkah.

Delo TK ZK Litostroja

Prvi dve seji tovarniškega komiteja sta pokazali, da je sestav članov razmeroma pozitiven. Pri tem mislim predvsem na vsebino razpravljanja znotraj komiteja, kjer se kaže vsa realnost načrtovanja problemov. Glede na to, da mesto sekretarja TK ni plačana funkcija, naloge ZK pa so zlasti glede na reorganizacijske premike znotraj ZK večje in zahtevnejše, prihaja v komiteju do aktivnejše delitve dela med člani.

Osnovna naloga, menijo člani komiteja, je temeljita priprava sestankov o najbolj perečih vprašanjih, ki se v kolektivu trenutno porajajo. Na razpravah naj sodelujejo vsi člani kolektiva, ki se za neko problematiko zanimajo. Gradivo za razpravo pa so dolžni pripraviti komunisti-strokovnjaki. Člani komiteja so se zavzeli še za to, da sklepi o posameznih vprašanjih jasno opredelijo naloge in odgovornost posameznikov do teh nalog. Pri tem je važno, v kakšnem času je neka

naloga izvršena ali kako je izvršena. Kritična beseda je bila izrečena na račun slabega informiranja ljudi o stanju v kolektivu. Vprašanje, kot je na primer zmanjševanje delovne sile, bi služilo več pozornosti, tako po poti prikazovanja realnega stanja kot glede odgovornosti nekaterih samoupravnih organov.

Pestrejše oblike delovanja članov ZK po aktivnih z udeležbo drugih članov kolektiva naj pripomorejo k temu, da bo komite resnično uveljavil cilje, ki si jih je postavil. KV

HE PERUČICA OBRATUJE

Politika je dne 11. marca 1967 priobčila članek z naslovom: »Hidroelektrarna Peručica obratuje« in podnaslovom: Ni še jasno, kdo bo povrnil škodo, nastalo pred dvema leti. Članek je prispeval njihov dopisnik iz Nikšića. Priobčujemo ga v skrajšani obliki.

Peručica, druga naša največja hidroelektrarna, je po dveletnem mirovanju zopet začela obratovati z vsemi petimi agregati.

Januarja 1965 je bila na HE Peručica povzročena težka okvara, pri kateri se je poškodovalo več turbinskih delov. Tiste dele, ki so bili manj poškodovani, so poslali v Litostroj v popravilo, in tako je hidroelektrarna po krajšem zastoju obratovala naprej z zmanjšano kapaciteto. Pred nekaj dnevi sta iz Ljubljane v Nikšić prispela dva popravljena agregata, ki sta 10. marca letos pričela obratovati.

DELOVNI NALOG		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18		19		20		21		22		23		24		25		26		27		28		29		30		31		32		33		34		35		36		37		38		39		40		41		42		43		44		45		46		47		48		49		50		51		52		53		54		55		56		57		58		59		60		61		62		63		64		65		66		67		68		69		70		71		72		73		74		75		76		77		78		79		80		81		82		83		84		85		86		87		88		89		90		91		92		93		94		95		96		97		98		99		100	
1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18		19		20		21		22		23		24		25		26		27		28		29		30		31		32		33		34		35		36		37		38		39		40		41		42		43		44		45		46		47		48		49		50		51		52		53		54		55		56		57		58		59		60		61		62		63		64		65		66		67		68		69		70		71		72		73		74		75		76		77		78		79		80		81		82		83		84		85		86		87		88		89		90		91		92		93		94		95		96		97		98		99		100			

Skica 1

Ob tej priložnosti mimogrede navajamo nekaj veljavnih kriterijev, ki dopolnjujejo predpis o izmetu in dodelavi 81-01, izdan dne 1. 7. 1958 in ga za ocenjevanje 80 in 90 % uspeha dela bolj konkretiziramo:

Nekaj razlogov za oceno 90 % uspeha dela:

- če kontrolor dobi kos več kot enkrat na kontrolo,
- kadar mora kontrolor posredovati prilagoditev načrta, vrednost izdelka pa ni več kot 50 Ndin,
- kadar mora kontrolor posredovati prilagoditev protikosa, njegova vrednost pa ne presega 100 Ndin,
- v primeru manjših poškodb zaradi manipulacije z izdelki.

Nekaj razlogov, zaradi katerih mora kontrolor uspešnost dela oceniti z 80 %:

- kadar nastopi druga vrnitev izdelka proizvajalcu v dodelavo,
- kadar nastopi prilagoditev načrta, vrednost izdelka pa presega 50 Ndin,
- kadar nastopi prilagoditev izdelka, njegova vrednost pa presega 100 Ndin,

— kadar ni prenesena saržna številka.

Da ne bi iskali vseh mogočih razlogov za ocenitev manj uspešnega dela, želimo z gornjimi opozoriti na dolžnosti, ki jih mora kontrolor ali pooblaščenec kontrole upoštevati, sicer gre manjvrednost dela v njegovo breme.

Na zadnji strani »plačilnega listka VK 20« imamo natisnjeno mrežo, v katero vnašamo razne statistične podatke o obveznosti zasledovanja določenih izdelkov. Na to stran plačilnega listka VK 20 lahko zapisujemo tudi vse aktualne dosežene mere (tolerance) tik pred vgraditvijo v sklop ali celotno napravo (podatke, zaznamovane po zadnji operaciji). Tako registrirane vrednosti nam dajejo drugačen podatek za sestavo merskih atestov; tudi v primeru, da teh atestov nismo izdali in smo izdelek mersko prilagodili (kar je v rabi pri individualni proizvodnji), pa zaradi kakršnihkoli razlogov nismo uspeli registrirati v načrt ali vnesti v arhiv komisije.

Po takšnem sistemu bi prek mehanografskega centra v primeru reklamacije poiskali svoječasnega naročnika in določen predmet. Dalje prednosti takega podatka ne bi obravnavali.

№ 1371

DELOVNI NALOG

VK 20

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

Štev. izdelov, enot

Pov.

Komercialni

Šif.

Plaša

Pov.

Pravilni

Kontrol

Kontrolni čas

Priloge

№

Max. št. štev. del

Številka in

Šif.

Izvedbeni

Kontrolni

Šif. kontrolni

Var. čas

Plak. kot

Tarifa

Kat. št.

VP

Številka

Isprava

Možnosti

Kontrolni

Izdelki

Materiali

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

Skica 3

Prežihov Voranc

Bilo je takrat, ko sem še bické (ovce) pasel pod Uršljo goro. Vsako jutro mi je po ušesih zvonila ponarodela Vodnikova pesem:

Ob štirih zjutraj gori vstanem
in ženem bické past.
Oh, kako bom srotej bické pasov,
ko mam še komaj sedem let.

Treba je bilo vstati ob zori in napasti bické do šole, ki se je začela ob devetih. Do šole pa je bilo dobre pol ure hoda. Jaz sem seveda spal kakor ubit in težko me je bilo ob tej uri spraviti pokonci. To se pravi, kadar me je budil oče, to ni bilo pretežko. Komaj sem začul njegov robati glas: »Halo, sonce je že nad Pohorjem!« sem že treščil iz postelje, čeprav sem vedel, da sonce še dolgo ne bo nad Pohorjem. Če bi tega ne storil tako urno, bi mi bila iz postelje pomagala očetova roka.

Teže me je bilo spraviti pokonci, kadar me je klicala mati.

Ta se je tiho priplazila do postelje in, ko me je videla, kako trdno spim, se je spet oddaljila po prstih in šepetala:

»Pet minut ga še pustim, saj je sirotej...«

Čez pet minut, ki so bile zame silno kratke, me je spet prišla klicat. Navadno sem jo slišal že prvikrat, toda sem se vedno potajil. Tudi zdaj sem se zvil v klobčič in se delal, ko da bi najtrdnije spal. Mati me je nekaj časa tiho opazovala, potem pa vzdihnila:

»Sirotej, kako bi še rad spal!«

Počasi se je odločila in me poklicala:

»Bické se že derejo.«

Navadno me je morala klicati dva ali trikrat, preden sem se skobacal iz postelje, ki je bila postлана morda le dvakrat v letu. Moja mati je imela zelo mehko srce in kadar me je klicala ona, sem pridobil vsaj pol ure. Mogoče je tudi oče imel mehko srce, toda tega nam otrokom ni smel pokazati, ker je bilo življenje naše družine pretrdo.

Bické pasti je bila huda reč. Pravega pašnika zanje ni bilo, ampak so se razprostirali ovčji pašniki po gozdovih, med ostrogovno in med trnjem, koder se goveja živina ni hotela pasti. Na paši sem bil bos, ker ni bilo denarja za čevlje. Kadar je bila žival sitna, sem imel čisto okrvavele noge. Vrhovi tega je bilo po jutrih tudi še mrzlo. Toda ovce so bile v našem najemniškem gospodarstvu zelo važna stvar. Na leto jih je mogel oče prodati do deset in še več, kar je vrglo lepe denarce, s katerimi smo se otroci že za silo oblekli.

Nekega jutra me je oče zelo zgodaj poklical. Zatrobil je kakor zmerom:

»Sonce je že nad Pohorjem!«

Takoj sem tičal v hlačah in se odpravil v hlev. O kakem soncu nad Pohorjem seveda še ni bilo sledu. Na vzhodu se je še komaj poznala jutranja zarja. Vrhovi Uršlje gore in Pece, ki sta bila še vsa zasnježena, še niti nista žarela v škrlatni luči sončne zarje, ampak sta molela v blede odsev jutra, ki je vstajalo nekje na vzhodu. Pobočja planin so bila še vsa črna, po dolinah pa je ležala debela megla, ki je zakrivala vse manjše hribe. Nebo je bilo jasno in na njem je gorelo še veliko svetlih, mrzlih zvezd, ki so začele silno počasi ugašati.

»Kam pa naj ženem past?« sem vprašal očeta, ki je vsak dan sproti določal pašo.

»Na vrh boš gnal danes,« mi je mrko odgovoril.

Na vrh! Srce mi je skoraj poskočilo od veselja. Na vrhu je bila pri nas najboljša in najudobnejša ovčja paša. Tako se je imenoval hrib nad domačijo, ki je bil porasel z drmo, to je travo, ki so jo ovce imele najrajši. Na pašniku so rasle bele breze, ki so bile podobne zelenim pušeljcem. Vmes je stalo nekaj velikih, orjaških mecesnov, ki so se videli daleč naokrog.

Čreda je bila brž na pašniku in sedaj se je začelo zame dobro življenje. Ovce so se začele pasti kakor uši in mi sploh ni bilo treba paziti nanje. Ako bi ne bilo premrzlo in premokro po tleh, bi se bil lahko ulegel in mirno zaspal. Toda bil sem že prebujen in moja zaspanost se je medtem dvignila nekam med vrhove mecesnov, ki so moleli v sivkastomodro nebo. Zato sem začel opazovati, kako je okrog mene nastajalo lepo, vigradno jutro.

Pravkar sta zagorela vrhova dveh najvišjih gora v škrlatnem plamenu. Gorele so skale in razpoke med čermi. Podoba me je nenadoma vsega prevzela, da sem bil kakor zamaknjen. Na mah sem pozabil na svojo utrujenost in nisem nehal strmleti v goreče gore, ki so se mi zdele vedno bližje. Pod snežnimi vrhovi se je razprostiralo široko, temno pobočje, pokrito s planinskimi lesom. V tem pobočju se je združevalo mnogo barv. Smrekove hoste so bile skoraj črne, tam pa, kjer so rastle bukke, je bilo še vse rjavo, zakaj bukke v taki višini še ni pričela zeleneti. Temnikasto ozadje pobočja je bilo prepikano z bleščečimi macesni, ki so si pravkar nadevali svoj svetlo-zeleni pomladni nakit. Brez teh macesnov bi bila podoba gore še čisto mrtva.

Dolina pod goro je bila še zakrita z meglo, ki se je le počasi pogrezala vase. Nikjer še ni bilo polj in travnikov

prvi

in prav nobene domačije ni bilo videti iz tega belega morja. Naš vrh je bil kakor samotni otok sredi jutranjega kipenja. Včasih se je zdelo, da ga bodo meglene pene pogoltnile.

Kmalu pa sta začela rdeča vrhova obeh orjakov bledeti. Obenem so postajali svetlejši tudi gozdovi pod gorami. Zdaj je dan začel hitro spreminjati lice cele dežele. Pohorska slame na so se ločila od vzhodnega neba, na severu pa so vrhovi Golice in njenega predgorja nekako dolgočasno moleli pod nebo. Dolinska megla, ki je še pred nekaj minutami lizala do pasu širnih pobočij, se je nenadoma sesedla in skozi njo so se začele svetlikati lise obdelanega polja. Naših gor se ni več dotikala rdeča sončna zarja, ampak so bili vanje uprti pravi sončni žarki, ki so prihajali naravnost od velike, rdeče sončne krogle, ki se je nenadoma dvignila izza pohorskih slemen.

Sedaj je nastopil prvi dan.

Ves širni prostor med nebom in zemljo, kolikor sem ga mogel zajeti z očmi, se je napolnil s pepelnato, skoraj prosojno barvo. Ta praznična svetloba je srkala vase dolinsko meglo, ki se je zmerom bolj stiskala k zemlji in se skrivala med loge in travnike. Nadnaravno velika, orjaška drevesa so začela moleti iz meglene dna, potem so prišli na vrsto robovi valovite doline, ki so razsekali meglo na nešteto podolgovatih jezikov, dokler se niso pokazale domačije, vsepovsod raztresene, naposled pa se je prav na dnu doline pokazala majhna vas z visokim, gotskim zvonikom.

Medtem ko se je spreminjala podoba doline, se je spreminjalo tudi sonce. Ko je vželo izza Pohorja, je bilo podobno veliki, žareči krogli, potem pa je postajalo bledejši in manjše. Nazadnje se je obdalo z močnim vencem, ki je bil svetlejši kakor njegova sredina. Iz tega venca so začeli potem štrkati na vse strani daljši in krajši žarki, ki so bili podobni žarečim strelam. Kmalu ni bilo mogoče več pogledati v sončno kroglo.

Kakor me je zjutraj, ko sem vstajal, strašno imelo in sem še gredoč na pašo, včasih spal, tako silno rad sem gledal jutro, ki je vstajalo pred mojimi očmi. Tega vstajanja se nisem mogel nikoli nagledati. Vedno sem pri njem odkril kaj novega in kaj lepšega. Posebno takrat, kadar sem pasel na vrhu. Tam me paša ni veliko motila, ker se je žival pasla kakor uš. Pogled z vrha je bil že sam po sebi lep in za oči prava paša. Toda bilo je še nekaj drugega zraven, kar je delalo vstajanje jutra še lepše. Naš vrh se je ob jutranjem svitu za nekaj ur potapljal v godbo tisočeri glasov, ki so se zlivali v veličastno, brnečo, prečudno pesem ali godbo. Ta godba je prihajala iz neštetihih ptičjih grl in donela iz brezovega grmovja in z vej visokih mecesnov, prihajala je iz vlažne, napojene zemlje in trave, prihajala je s tankih mecesnovih in brezovih vej, ki so bile neslišno napete v jutranjem zraku in se šibile pod razkošno roso, čeznje pa je drgetal nevidni lok prvih jutranjih vetričev. In ta mogočna godba mi je prevzela srce, da sem nekako one-mel strmel raz ta čudni, v roso vtopljeni vrh. Vse te lepote, ki se je razprostirala okrog mene, in vse te godbe, ki je brnela v mojem mladem telesu, pa se nisem zavedal, kakor se tega zaveda kdo, ki jo opazuje ali posluša pri polni zavesti, ampak sem bil tesno zrasel z vsem, kar me je obdajalo in kar sem občutil, ko da je vse to del mojega lastnega bitja. Zdelo se mi je, da včasih gledam samega sebe.

Iz takih misli me je vedno prebudil sopihajoč, težak glas, ki je prihajal od daleč po zraku in je odmeval po brezovju in macesnovju nad mojo glavo. To je bil glas težkih, parnih kladiv, ki so butala doli v dolini, kjer je stala velika tovarna. V tej tovarni še nisem bil nikdar in sem jo mogel le od daleč gledati. To sem mogel le, če sem se napotil čez brezov pašnik na drugo stran našega vrha. Toda ni me preveč vleklo k njeni podobi, ker zame ni bila lepa. Bila je črna in sajasta, en sam kup zamazanih stavb, nad katero je molelo kakih šest ali osem visokih dimnikov. Iz teh dimnikov se je neprestano valil masten in črnkast dim, ki je zasmrajal celo severno dolino. Vedel sem tudi, da iz teh dimnikov ponoči švigajo plameni, ker sem šel z očetom nekajkrat ponoči v mlin in sem to sam videl. Od tistega časa me je bilo tovarne skoraj strah. Ta črna tovarna je bila tudi še drugače slabo zapisana v mojem srcu. To sem imel od očeta, ki ni maral tovarniških delavcev, čeprav je bil tudi sam delavec. Tovarniški delavci so se ob nedeljah pri cerkvi postavljali s srebrnimi verižicami, z velikimi tolarji na lajbičih, z lepimi oblekami, z zelenimi klobuki, za katerimi

Milan Bizovičar: originalna ilustracija h knjigi Prvi maj

m a j

so se šibili gamsovi repi. Moj oče teh ljudi ni maral tudi zato, ker so večinoma koj začeli nemškutariti, brž ko so povohali v tovarno. Vse to ga je odbijalo od njih, čeprav je bilo znano, da so fužinarji veliki reveži. Toda moj oče je bil takrat gotovo še večji in še bolj zapuščen revež, kakor so bili fužinski delavci, ker je bil poljski delavec.

Ko sem tega jutra spet začul butanje tovarniških kladiv, sem se takoj znašel sredi resničnega sveta. Prenehal sem biti del narave, ki me je obdajala, postal sem to, kar sem bil; pastirček, ki je zgodaj zjutraj pasel bicke neke na zapuščenem vrhu. Lepa, harmonična godba, ki je še malo prej zvenela skozi macesnovje nad mojo glavo, je zdaj prenehala, ker jo je razsekal odmev parnih kladiv. Celotratnji zvon, ki se je glasil iz druge doline nad menoj, mi ni mogel več priklicati prejšnje zamaknjenosti.

Hvalnica pomladi (Foto: P. Kocjančič)

Nenadoma sem od nekod začul človeške glasove. Začel sem oprezati naokrog, toda nikjer nisem mogel opaziti živega bitja razen svojih ovč, ki so mulile travo tam med brezami. Čez naš hrib je šla gozdna vozna pot, ki je vodila iz doline, kjer je stala tovarna. Ta pot je bila samotna in le redkokdaj so po njej hodili ljudje, nikdar pa jih še nisem tod videl ob tako zgodnji uri. Nedvomno je šel nekdo na vrh. Kdo je bil, še ni bilo videti, ker so pot zapirale breze. Meni to ni bilo povšeči. Bil sem samotarske narave in sploh nisem rad srečaval ljudi. Na tihem sem se tujih ljudi bal, pa sem jih celo sovražil. Kdo bi neki hodil tod ob taki uri, sem si mislil in stegoval vrat proti tisti strani, od koder so prihajali glasovi. Nenadoma pa sem zagledal skozi brezovo grmovje celo gručo ljudi, ki se je bližala vrhu. Sli so počasi, moški in ženske pomešani, in celo nekaj otrok je bilo zraven. Vse je bilo praznično oblečeno in vse veselo razpeloženo. To je bilo videti že od daleč. Poznalo se je tudi, da je družba zatopljena v živahen pogovor, ker so nekateri mahali z rokami. Nekateri pa so mrmrali neko pesem.

Bili so še tako daleč, da nisem mogel razločiti, kaj in kak jezik govorijo. Toda zdaj jih nisem utegnil več poslušati, ker so se vedno bolj bližali. Zvest svoji nezaupljivosti sem hitro skočil med grmovje in se potuhnil za debeli macesen, ki je zakrival celo mojo postavo. Iz tega skrivališča se je dalo nemo-teno gledati na družbo, ki je prihajala vedno bliže. Ovce me niso skrbele, ker so se mirno pasle nedaleč med brezami.

Skupina ljudi se je medtem že tako približala, da smo bili skoraj vstric. Jaz sem se prilepil tesno k macesnovem debelu, da bi me nikakor ne mogli odkriti. Sedaj sem že razločil posamezne besede, toda nisem mogel razumeti, o čem govorijo. Nekaj pa me je pri njih zelo presenetilo, vsi od prvega do zadnjega in celo tista dva ali trije otroci, ki so šli zraven, so imeli v gumbnicah zatakne lepe rdeče nageljne. Vsi so žareli v obraz, ko da bi bili zelo razgreti, čeprav pot ni bila naporna in je ob tej jutranji uri na vrhu celo prijetno hladno. Ženske, ki so šle z družbo, so se smejale tako razposajeno, kakor se smejejo dekleta, kadar gredo ob lepih nedeljah v cerkev.

Vse to ni slabo vplivalo name, toda kmalu je padla vmes temna senca, ki je na mah vse pokvarila. Zapazil sem, da imajo moški vsi po vrsti velike, srebrne verižice in svetle tolarje na lajbičih. To me je prepričalo, da so to ljudje iz tovarne, ki sopiha v dolini, in postal sem slabe volje. Mislil sem, kakor je mislil moj oče, da so to slabi ljudje. Zdaj sem se še tesneje skrtil za macesnovo deblo.

»Oh, bicke, bicke, kako je to lepo...!«

Skupina ljudi se je ustavila in nekaj žensk je z iztegnjenimi golimi rokami, v katerih so držale kruh in zemlje, začelo korakati proti moji mladi čredi. Čreda pa, ki ni bila vajena ljudi, se je odmaknila nazaj v goščavo, medtem ko se ženske niso dale odgnati in so še dalje silile za ovcami. Za bickami se je pognala tudi belo oblečena deklica z zemljo v rokah in mi je pri tem že prišla za hrbet, a me še malo ni opazila. Deklica je bila malo večja od mene in je imela gole, bleščeče lakti. Na prsih je nosila velik rdeč nagelj. Ko sem jo tako videl stati med belimi brezami, se mi je zdela čudno lepa.

Tedaj me je deklica nenadoma zapazila

»Poglejte, pastir!« je zaklicala vzradoščena proti skupini, ki je stala na poti.

Na njene besede se je vsa družba obrnila proti meni in od zadrege mi je udarila vsa kri v glavo. Nekdo je vzkliknil:

»Poglejte, tako majhen pobič, pa že pase!«

Jaz sem nemo strmel v belo deklico, ki je stala pred menoj. Ker se nisem ganil iz macesna, se mi je dekle začelo približevati. Njen obraz se je veselo smejal in kazala mi je dve vrsti svojih prebelih zob. Napadala me je volja, da bi pobegnil izpred nje in se skrtil v goščavi, toda neka topla notranja moč me ni pustila z mesta, zato sem ostal, kjer sem bil.

Dekle se je tedaj približalo macesnu in obstalo korak pred menoj, strmelo je nekaj časa vame s svojimi velikimi ognjenimi očmi, potem pa mi je nenadoma reklo:

»Zakaj se bojiš...?«

Hotel sem ji odgovoriti, da se ne bojim in da me je le sram mojih bosih nog in moje revščine, pa nisem mogel spraviti besede iz ust. Nekaj časa sva si tako stala nasproti in molčala. Skupina ljudi, kateri so se pridružile ženske, ki so prej iskale ovac, je na gozdni poti obstala in gledala vame in v deklico. To je trajalo mogoče precej časa, toda zame je bilo to soočenje le kratek blisk.

Tedaj je na poti rekel ženski glas:

»Sram ga je, ker ni vaje toliko ljudi.«

Neki drug glas pa je rekel:

»Lenkica, daj mu nageljček, da bo tudi on vedel, da je danes prvi maj...!«

Tedaj je Lenkica, kakor je bilo deklici ime, vzela nagelj s svojih prsi in mi ga pomolila z dolgo bleščečo roko. Njene oči so pri tem globoko žarele in se zasadile v moje oči.

Jaz sem počasi vzel njen nageljček in se pri tem dotaknil njene roke. Ta dotik mi je čisto zmešal glavo. Na mah sem izgubil prisotnost duha in z nageljnomo v roki zdirjal v goščavo ter se tako skrtil dekletu in skupini ljudi na cesti. Še zahvalil se nisem dekletu za prekrasni dar.

Ko sem bil v goščavi na varnem in sem vse premislil, me je skoraj postalo sram tega, kar sem storil. Toda družbi z deklico je menda to zelo ugajalo, zakaj zaslísal sem prešeren smeh. Nato je družba veselih ljudi začela peti neko pesem, ki je nisem razumel in ki sem ji prisluškoval z utripajočim srcem, dokler se ni izgubila pod vedrim nebom tega zgodnjega dne.

Potem je skupina ljudi izginila na drugo stran vrha in jaz sem ostal sam s svojimi ovcami. V samotni sem potem pretehtal vsako besedo, ki sem jo slišal na vrhu. Beseda »prvi maj« je bila posebno poudarjena in zato se mi je vtisnila v spomin posebno močno. Saj sem tudi nagelj dobil od deklice za prvi maj.

Takrat vsega tega še nisem razumel, ker sem bil še premajhen. Bilo je še v stari Avstriji. Pozneje sem šele zvedel, kaj pomeni prvi maj. V stari Avstriji delavstvo prvega maja ni smelo praznovati, kakor ga praznujemo danes mi. Praznovati so si ga upali le najbolj pogumni ljudje.

In med njimi je bila tudi tista bela deklica sredi zelenih brez, ki mi je podarila nageljnove cvet, čeprav me ni poznala in sem bil zanjo le ubog pastirček, ki je bicke pasel.

Od tistega jutra se ljudi iz črne tovarne v dolini in tudi same tovarne nisem več bal.

To je bil moj Prvi maj.

(Ponatis iz Cicibanove knjižnice. Izdala Mladinska knjiga v Ljubljani, 1961.)

Zakaj na repu proizvodnje

NEKAJ O IZDELAVI ČRPALK IN OPREME ZA ČRPALNE POSTAJE

Mnogo je bilo v našem listu že napisanega o nekaterih naših izdelkih, le malo pa smo slišali, kako je s proizvodnjo naših črpalk in ostale opreme za črpalne postaje. Kje je vzrok, je težko reči. Mogoče gre za preveliko skromnost, pomanjkanje časa ali kaj drugega?

Živimo v času, ko vse bolj gledamo, koliko, kje in zakaj bomo trošili sredstva. Zato tudi vse bolj upadajo domača naročila, predvsem z opremo investicijskega značaja, kjer je posredi tudi velika konkurenca. Vendar, kar se tiče črpalk, naročil za sedaj še ne primanjkuje — nasprotno, odpirajo se celo večje perspektive, če bomo znali poslovati in dobro delati.

Zadnja leta je pri finančni realizaciji proizvodnja črpalk in opreme nekako na istem nivoju, kar predstavlja nekako 10% skupne fiktivne vrednosti. Ta procent pa bi bil lahko precej višji, če bi bili nekateri v podjetju bolj naklonjeni in imeli več razumevanja za ta naš, mogoče najbolj perspektivni in zares popolnoma naš izdelek, ki je še toliko bolj pomemben, če pomislimo, da praktično ni na njem tujih, še manj pa uvoznih delov. Koliko naročil smo izgubili in jih še izgublamo, bodisi zaradi predolgih dobavnih rokov ali pa zato, ker ne znamo ali nečemo delati črpalk za določene namene (bronaste črpalke ali črpalke iz nekih drugih specialnih zlitin ter konstrukcij za potrebe kmetijske industrije).

Da bi kljub temu povečali promet, zlasti na področju serijskih črpalk, če jih tako lahko imenujemo (običajno so te serije tako majhne in jih toliko časa delamo, predvsem visokotlačne črpalke, da jih večkrat že prodamo, še preden pridejo iz proizvodnje), smo poiskali in tudi našli dokaj kvalitetnega kooperanta. Ne vem, zakaj (mogoče iz ljubeznivosti?), pa se ta kooperacija ne razvija v taki obliki in obsegu, kot bi se lahko.

Jugoslavija uvaža letno na deset tisoč črpalk. Vedeti moramo, da skoraj ni tovarne, ki v svojem obratu ne bi imela kakršnekoli črpalke. Trenutno gradimo na področju Jugoslavije velike naprave za melioracije, termoelektrarne in velike vodovode vzdolž vse jadranske obale in v notranjosti dežele. Velike potrebe so tudi po procesnih črpalkah (črpalne postaje za naftovode). Če bi se znali prilagoditi potrebam tega tržišča (mogoče nas

bodo le prisilile k temu nastopajoče razmere), verjetno ne bi čutili pomanjkanja dela.

Res je, da so naše črpalke nekoliko dražje, vendar pa njihova kvaliteta po navadi odtehta ceno, čeprav ne more zmeraj odtehtati še sorazmerno zelo dolgega roka. Res je, da so v zadnjem času roki nekoliko krajši, vendar za marsikoga še zmeraj predolgi. Naročniki se zato še vedno obračajo na uvoz, kjer je najdaljši rok šest mesecev, ali pa se odločijo za domačo manj kvaliteto črpalke, kar je še vedno boljše, kot da bi jim stal obrat.

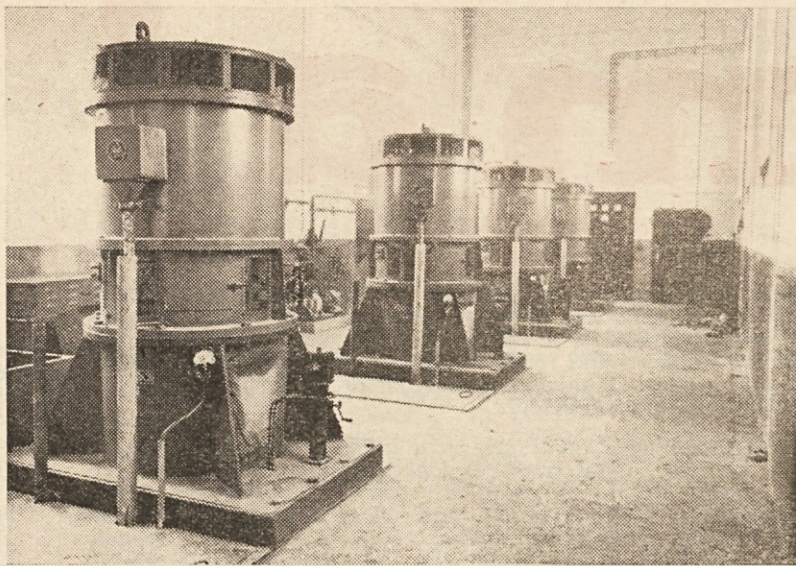
Poseben problem je naša tako imenovana servisna služba, ki je praktično ni. Morali pa bi jo nujno imeti, če hočemo, da bomo kos vse večjemu povpraševanju po rezervnih delih in remontih. Od hitrega ukrepanja servisne službe pa je odvisen tudi ugled tovarne in v veliki meri nova naročila. Res je, da s skupnimi naporimi odgovornih služb in nekaterih oseb po navadi uspemo naročnika zadovoljiti, večkrat pa se zgodi, da tudi z najboljšo voljo naročnika razočarimo. Zatakne se po navadi takrat, kadar nadomestnega dela ali materiala nimamo nikjer na skladišču in ga je potrebno od ulitka naprej izdelati ali nekje nabaviti.

Z našimi naročniki navadno tudi nimamo finančnih problemov. V večini primerov so pogodbe do danes celo avansirali. Kljub vsemu temu pa še ni videti pravega zanimanja proizvodnje za izdelavo, zlasti ne manjših črpalk, ker še premalo cenimo dinar in gledamo bolj le na tone.

Da kljub tako veliki perspektivi na tem področju ni pravilnega razumevanja pristojnih forumov v tovarni, ugotavljamo tudi s tem, ko niti po petnajstih letih nismo našli sredstev za postavitev vsaj nekoliko bolj urejenega in primerne preizkuševališča. Ali se kdo vpraša, koliko denarja damo vsako leto za preizkušanje črpalk zunaj tovarne? Zneski gredo v desetine milijonov. S tem nepotrebno podražujemo naš izdelek, kar se bo v končni fazi vse bolj poznalo tudi pri naročilih.

Ugotovljamo tudi, da je bil iz nerazumljivih razlogov pri prvotnem planiranju letošnje proizvodnje črpalk proizvodni plan celotno zmanjšan v primerjavi s preteklimi leti, čeprav je bilo vsem znano, da so perspektive za nova naročila še zmeraj odlične. Kasneje se je sicer to popravilo, vendar kaže, da so črpalke še zmeraj nekje na repu proizvodnje.

Verjetno še marsikomu ni znano, da malo večja črpalna postaja po teži in vrednosti opreme odtehta marsikatero opremo manjše hidroelektrarne. Tako smo nedavno končali z montažo opreme CP-BEČEJ ob reki Tisi z dvema črpalkama, v prvi fazi s skupno kapaciteto 18–20 m³/sek. Gotova in pripravljena za montažo pa je oprema za eno največjih črpalnih postaj v tem delu Evrope, tj. CP Galovica pri Zemunu ob Savi s tremi črpalkami s skupno kapaciteto približno 27 m³/sek., kar predstavlja že pre-

Črpalna postaja ITEBEJ

črpavanje manjše reke, kot je n. pr. Ljubljanka. Črpalke so namenjene za prečrpavanje naravnih talnih voda iz zbirnih kanalov na obsežnih rodovitnih poljih.

Enake, mogoče le nekoliko manjše črpalke montiramo trenutno za iste namene tudi zunaj naše domovine.

V. Havliček

Zdravstvena vzgoja delavcev

Pri planiranju zdravstvene zaščite dostikrat pozabljamo, da je zdravstvena vzgoja tudi del zdravstvene zaščite. Na žalost pogosto prevladuje mišljenje, da za zdravstveno vzgojo ni časa. Delavci hitijo po končanem delu domov ali na drugo delo. Navadno so precej oddaljeni od delovnega mesta, verjetno pa je, da bodo vedno bolj oddaljeni in da bo vedno manj delavcev stanovalo v središču ob centru industrije.

Če pogledamo v teorijo o zdravstveni vzgoji, vidimo, da so zdravstvena predavanja le eden izmed načinov njenega posredovanja, dasi ta način ni vedno najbolj primeren. V času kampanjskih akcij smo ga najraje uporabljali. Menili smo, da lahko en sam predavatelj brez kakršnihkoli sredstev zbere sto ali več ljudi ter jih popolnoma preobrazi. Takšno mnenje je hudo zmotno. Množična predavanja lahko dajo le del informacije, lahko pojasnijo, zakaj je potreben ta ali oni ukrep (cepljenje, fluorografija, krvodajalstvo). Eno samo predavanje pa na noben način ne more spremeniti navad ljudi — to pa je cilj zdravstvene vzgoje.

Živimo v dobi strokovnega izpopolnjevanja. Skoraj v vsaki delovni organizaciji prirejajo seminarje in strokovna predavanja za pridobitev kvalifikacij. Ob takšnih prilikah se nam zdi samo ob sebi umevno, da predavajo tehnični strokovnjaki. Morda povabimo poleg tudi pravnika, da pove nekaj o pravnih predpisih. Malokdaj ali skoraj nikoli ne moremo ugotoviti, da bi na takšnih predavanjih, simpozijih ali kakor se že imenujejo, našli mesto tudi zdravstveni strokovnjaki, ki bi dali napotke za bolj zdrav način življenja. Te oblike strokovnega in istočasno tudi zdravstvenega izpopolnjevanja ne smemo zamenjati. Novo sprejeti delavci v mnogih podjetjih, zlasti večjih, poslušajo uvajalne seminarje. Na teh seminarjih jih poučijo o strukturi tovarne, o delovnem procesu ter o njihovih pravicah in dolžnostih s pravne strani. Tudi na takšnem seminarju je nujno, da zdravnik ali medicinska sestra povesta nekaj o organizaciji zdravstvene službe in prve pomoči, zlasti pa čimveč o specifičnih nevarnostih za zdravje na delovnih mestih. Statistike zavoda za socialno zavarovanje SRS kažejo, da se je lani ponesrečilo precejšnje število vajencev in da se je ponesrečilo mnogo mladih ljudi v prvih letih zaposlitve. Te žalostne številke nam pokažejo, kje grešimo in kje premalo poučujemo. V Sloveniji je kar precej tovarniških časopisov. Anketa Sociološkega inštituta pa je pokazala, da so ti časopisi po popularnosti na prvem ali drugem mestu. Njihova naklada res ni velika, pač pa je bralcev tri ali štirikrat več, kakor znaša število izvodov. Tu je zopet idealno tori-

šče za zdravstveno vzgojo. Zdravnik obratne ambulantne lahko v članku na osnovi vsakodnevnih izkušenj poudari napake, ki jih vidi na svojih pacientih ali pa razloži bolezni, ki jih pogostokrat srečuje. Kaj pa v podjetjih, kjer obratnega zdravnika nimajo? Večina podjetij, ki izdaja časopis, ima večje število delavcev in navadno tudi kolikor toliko organizirano zdravstveno službo. Če nimajo svoje obratne ambulante, skrbi za njihovo zdravje zdravnik zdravstvenega doma. Tudi ta lahko opiše tipične primere, najbolj pogostne bolezni, higienske napake in razvade, poklicne bolezni itd. V te časopise sodijo ne samo splošni članki, pač pa tudi sestavki o fiziologiji dela, ki je pri nas tako malo poznana, dalje o higienskih razvadah in napakah, zlasti pa morajo biti v časopisu obravnavane priprave za sleherni zdravstveni akcijo. Tako n. pr. naj bo pred vsakim cepljenjem ali fluorografiranjem prek razpisa sporočen in obrazložen namen akcije, da si ne bodo ljudje napak tolmačili preventivne ukrepe zdravstvene službe.

Delavci iz manjših podjetij pa prebirajo dnevno in strokovno časopisje. Za strokovne časopise velja ista ugotovitev kot za seminarje za prekalifikacijo. Tudi v strokovno časopisje tehnične stroke sodijo poglavja o fiziologiji dela, o poklicnih boleznih, o zdravstveni zaščiti.

Radio in televizija sta vedno bolj popularna. Zadnje čase opazamo, da je tudi zdravstvena vzgoja našla prostorček v njenem programu. Ker pa se število poslušalcev teh dveh vej veča iz dneva v dan, mora najti tudi skrb za delavca prostor v programu. V nekaterih podjetjih imajo tudi ozvočenje. To naj bi pomagalo proti monotoniji dela, služi pa lahko tudi kot sredstvo za obveščanje. Za to vrsto zdravstvene vzgoje mora imeti urednik ali vodja ozvočenja na razpolago več kratkih in jedrnatih nasvetov. Za ta način dela morajo biti pripravljena posebna navodila. Navodila o zdravem načinu življenja naj bodo kratka in jedrnat. Če smo v zadregi za material, lahko uporabimo kratke nasvete, ki jih bomo našli v reviji »Priroda, človek in zdravje«, v »Vestniku glavnega odbora RK« ter v zelo prijetni in poljudni reviji »Naše zdravje« iz Zagreba.

Posamezne skupine delavcev v tovarnah bi včasih rade slišale kakšno predavnanje, ki zanima samo nje. To so mladinci, mlade matere, noseče žene, bolniki s prebolelo tuberkulozo, delavci z zvišanim krvnim pritiskom itd. Ljudje bodo rade volje žrtvovali nekaj svojega prostega časa in prišli poslušati nasvete in predavanja, ki jih zanimajo, vendar poudarjam, skupine naj bodo majhne, prilagojene skupnim in-

teresom, predavanja naj bodo kratka, serije naj ne bodo predolge.

Temeljni zakon o varstvu pri delu je predpisal posebne tečaje ali izpite o poznavanju predpisov o varstvu pri delu. Tam, kjer so ta predavanja organizirali centralno, je tudi zdravstveno varstvo delavcev našlo svoj prostor.

V zvezi z zakonom o varstvu pri delu pa opazimo neki nesmisel: Ljudje, ki vodijo ali ki delajo pri strojih, morajo imeti dopolnilni tečaj. Torej ga bodo morali imeti tudi tisti, ki bodo čez leto ali dve prišli iz šol. Ali ne bi bilo bolj preprosto, da bi o zdravstvenem in tehničnem varstvu predavali na šolah? Vendar ne samo na vajenskih ali strokovnih šolah, temveč tudi v tehničnih šolah in konec koncev tudi na univerzi. Inženirja naučijo konstruiranja strojev, ne naučijo ga pa, kako naj bo ta stroj naraven glede na fiziologijo ali varnost človeka. Tudi tu so bili storjeni prvi koraki. Višja tehnična šola v Mariboru je pripravila za svoje slušatelje predavanja v sodelovanju s centrom za varstvo ljudi pri delu v Zavodu za zdravstveno varstvo v Mariboru. Tako dobijo slušatelji nekaj osnov iz psihofiziologije dela, ekologije dela ter o poklicnih boleznih. Po tej poti bi morali tudi ostali šolski zavodi v Sloveniji.

Delavske univerze se po vsej Sloveniji ukvarjajo z vzgojo ljudi, politično, strokovno in splošno. Rdeči križ pa se ponekod bolj, ponekod manj uspešno ukvarja z zdravstveno vzgojo. Za čimboljše zdravstveno vzgojo je potrebna funkcionalna povezava teh dveh ustanov. Tako lahko Delavska univerza v svojo splošno vzgojo zajame tudi del zdravstvene; z eno besedo, nobena vzgoja niti strokovna, niti splošna ne more postati celovita, če ne vključimo vanjo tudi zdravstveno-vzgojnega pouka.

Pri iskanju priložnosti za posredovanje zdravstveno-vzgojne misli ne smemo pozabiti tudi na čakalnico zdravstvene ustanove. Bolniki čakajo na zdravnika (dostikrat predolgo). Takrat so prav gotovo razpoloženi za sprejemanje zdravstvenih nasvetov. Čakalnice pa pogostokrat nimajo, razen nekaj zmečkanih in raztrganih časopisov, na voljo prav ničesar; nekateri zdravstveni domovi imajo v čakalnicah ozvočenje, ali plakate in časopise (zdravstvene). Zelo uspešno je lahko delo babice ali patronažne sestre, ki v dispanzerju zbere žene in jim da praktičnih nasvetov. Zato mora biti na razpolago zadosti plakatov, ki jih moramo stalno menjavati, zadosti poljudnoznanstvenih časopisov (nekaj smo jih že našli), da se bodo ljudje med čakanjem lahko seznanili z zdravstveno-vzgojno stvarino in s koristnimi zdravstvenimi nasveti.

(Povzeto po »Delu in varnost«.)
Dr. Tone Prijatelj

10.000. sarža v livarni sive litine

Poškodbe v marcu 1967

V mesecu marcu smo imeli 41 poškodb: 13 v MO, 4 v PK, 16 v FI, 5 v OO in 3 v sektorjih.

Največ se je poškodovalo kvalificiranih delavcev: 14, polkvalificiranih: 12, nekvalificiranih: 9, in en vajenec.

Poškodbe na očeh je imelo 8 poškodovancev, po telesu 2, na rokah 20, na nogah 11 poškodovancev.

Zaradi poškodb na glavi smo imeli v mesecu marcu 21 bolniških dni, na očeh 53, na telesu 20, na rokah 268 in na nogah 280 dni izostanka z dela.

V mesecu marcu smo imeli 7 poškodb manj kot v mesecu februarju, istočasno pa beležimo 207 bolniških dni več kot v mesecu februarju.

SLUŽBA VARSTVA PRI DELU

Zanima vas...

PRISLI

V mesecu marcu smo sprejeli sodelavce, ki so se vrnili iz JLA, in naše štipendiste.

Delavec, ki je poklican na odslužitev vojaškega roka, mu delovno razmerje miruje, zato ga je delovna organizacija dolžna sprejeti nazaj, če se javi v roku 5 dni po odpustu iz JLA (po temeljnem zakonu o delovnih razmerjih čl. 108, in pravilnika TZ Litostroj o delovnih razmerjih čl. 189).

IZ JLA SO SE VRNILI V FI:

Niko Rupnik, Aleksander Prah, Dimitrij Novak, Ignac Giacomelli, Alojz Bratun, Marjan Logar, Vilibald Černivec, Anton Brezovar, Alojz Rebrek, Boris Sokolj, Ferdinand Košir, Marjan Janežič, Franc Javh, Franc Žmavc, Ivan Rihter, Slavko Jambrošič, Albin Habjan, Metod Pavlin, Marjan Lesar, Svetozar Barajčič, Jože Andrakovič, Ivo Vorušič, Andrej Kavs, Ivan Dominik, Franc Presečnik, Ratko Džever, Franc Kremžar, Avgust Krompič, Zdravko Birska, Ciril Kregar.

V OO: Ivan Golob, Jože Peterka, Danilo Žagar, Ivan Osolnik.

V MO: Franc Koprivnik, Karel Kuhar, Rudolf Krpan, Avgust Germeč, Marjan Štimec, Franc Studen.

V TPD: Jože Hočevar in v EAS Florijan Hrovat.

VRNILI SO SE

v FI: Anton Jurjevič, Jože Poje, Ivan Govekar, Ivan Koprivec, Marjan Količ.

Štipendist: Novak Ignac, inž. strojništva KS.

ODŠLI

IZ FI: Franc Žibert, Matjaž Vertič, Pavel Svolšak, Jože Kek, Franc Sterban, Franc Kajs, Jože Bajec, Andrej Debevc, Josip Fištrič, Slavko Zaletelj, Marjan Goršek, Jože Zore, Branko Korbar, Janko Miketič, Anton Kuhar, Stefan Dornik, Pavel Jankovec, Franc Pucelj, Franc Spolar, Anton Marčič, Jože Koščak, Marjan Žnidaršič, Ciril Glač, Milan Pivk, Milan Zupančič, Peter Kalan, Avgust Cerar, Alojz Sadar, Rado Vukelič, Pavle Baligač, Anton Kalamari, Ivan Kržan, Franc Bertonec, Rudolf Jančič, Vlado Jakopič, Rudi Stritar, Franc Topolovec, Rudolf Albert, Stane Mlinar, Ivan Goljat, Andrej Peternej, Jože Elihan, Janez Pristolič, Nikolaj Purnat, Miran Mlinar, Avgust Krsnik, Anton Glavač, Srečko Gianini, Franc inž. Bizjak, Jože Oven,

NAŠA POROČILA

V STROJNISKEM VESTNIKU

Strojniški vestnik objavlja že 12 let stalno strokovno prilogo našega podjetja pod naslovom »Poročila Titovih zavodov Litostroj«, ki jih ureja dipl. inž. Marko Kos. Iz vsebine zadnjih poročil, objavljenih v štev. 4–5 Strojniškega vestnika, navajamo tele pomembne prispevke naših sodelavcev: inž. Darinko Kolb razpravlja o »preseku paralelnega delovanja dieselskih generatorjev s turbogeneratorjem«; inž. Marko Kos zaključuje v tej številki daljšo razpravo »Obremenitev tekalnih mostov pri klesčnih dvigalih«; inž. M. Goljar pa je za to številko prispeval prvi del razprave »Uporabnost avtomobilskih voznišnih pogonov na viličarjih in prenosnih dvigalih«, ki se bo končala v naslednji številki. Vsi prispevki naših sodelavcev so primerno ilustrirani in podprti s tabelami in diagrami.

LOGIKA

— Bral sem, da je neka Italijanka doživela sto let, ker je vsak dan popila kozarec vina.

— Potem bom jaz doživel tisoč let, ko ga vsak dan popijem kar liter.

Alfonz Dolinar, Franc Zupančič, Franc Očko.

IZ OO so odšli: Alojz Grandljič, Vinko Kosem, Stjepan Posavec, Stanko Čmak, Pavel Peternej, Milan Glavan, Franc Slova. IZ MO: Martin Ramovž, Jože Petrič, Alojz Boldin, Miroslav Pirc, Filip Vovk, Djuro Svrtan, Milan Matovič, Martin Gačnik, Franc Pečjak, Jože Kuntarič, Mihael Maver, Viktor Korelc, Rudi, Jevšek, Peter Legan, Janez Škufca. IZ KS: Julka Herman, Milan Keržan, Marija Hadžič. IZ PPB: Rudolf Kobe, Stane Škerl, Zora Kurinčič, Janez Kramar. IZ TKB: Franc Sambt, Rudolf Novak, Marjan Martinčič, Anton Sušnik. IZ PK: Anton Mandelj, Zlatko Berginc, Jože Rakuš, Stanislav Zabret, Anton Kostanjevec, Jože Trlep, Vid Blatnik, Martin Pernek, Janez Kamin, Ciril Hladen, Janez Zakelj, Stanko Miklič. IZ DUR: Živka Mesner. IZ EAS: Marjan Ercegovič. IZ PTO: Ivan Burjek, Alojz Ilnikar. IZ CTB: Jože Pahor. IZ MB: Janez Černe. IZ TPD: Jože Tranšak.

OJ TA VOJAŠKI BOBEN

Iz Skopja smo prejeli:

Javljam se vam iz Skopja, kjer služim vojaški rok že 10 mesecev. V veliko veselje mi je tovarniški list, ki ga redno prejemam in sem tako na tekočem o vsem kar je novega v tovarni. Zahvaljujem se vam za redno pošiljanje!

Ob tej priliki prek vas čestitam Miru Copiču za odličen uspeh na tekmovanju. Pozdravljam vse nekdanje sodelavce v OO, posebno pa šefa Berliča, mojstre Suštarja, Božiča in Vidoviča ter tov. Presetnika in tov. Marto.

NAJBOLJŠE ŽELJE

23. maja bo poteklo 60 let, ko se je v Glažuti pri Kočevju rodil naš dolgoletni, prizadevni in vestni sodelavec inž. KOSTA DA DAMOS, šef PE/FI.

K jubileju mu vsi prav pristrčno čestitamo in mu želimo še mnogo zdravih in zadovoljnih let!

Planinci so se zbrali

Prav na prvi pomladni dan so se zbrali litostrojski planinci na letni občni zbor, da se pogovore o svojem delu v preteklem letu in si obenem začrtajo pot naprej.

Organizacija, ki je ena najstarejših v podjetju in stanovitno skrbi in usmerja rekreacijo velikega dela kolektiva, je v preteklem letu zaradi znanih reformnih ukrepov in povečane članarine izgubila precej svojih članov. Temu je bilo na občnem zboru posvečenih dokaj kritičnih misli.

Razumljivo, da ima vsaka družbena organizacija svoja živahna in uspešna in manj živahna, stagnacijska obdobja. Eno takih je bilo pri planincih preteklo leto. Najrazličnejši faktorji, ne samo objektivnega, ampak tudi subjektivnega značaja, so vplivali na to — o vsem je tekla na občnem zboru odkrita beseda.

Tako je predsednik Stane Vogelnek v svojem poročilu opozoril predvsem na dve nalogi: več organiziranih izletov, čeprav ni avtobusa, in ponovna aktivizacija mladih v mladinskem odseku, ki je svoječasno že zelo uspešno deloval. Opaziti je, da se za naš rekreacijski center na Soriški planini, zlasti zaradi izredno pomembne lege in ugodnih snežnih razmer, zanimajo zunanje turistične organizacije. Morda bo tako le prišlo do zgraditve centra s potrebnimi napravami — predvsem žičnico.

O alpinistični dejavnosti je poročal načelnik AO Stane Kolenec. Svoj program so izvedli v celoti in preplezali mnogo domačih, pa tudi tujih sten. Povprečno pride na člana 11,5 vzpona mesečno.

Želim vsemu kolektivu in vam mnogo poslovnega uspeha v nadaljnjem delu, s čestitkami za 1. maj.

Danilo Zlatoper

IZ RAŠKE SMO PREJELI:

Oglašam se vam iz Raške, kjer služim vojaški rok. Toplo se vam zahvaljujem za redno pošiljanje časopisa. Pri vašem delu vam želim dosti uspehov. Lepo pozdravljam člane ZM, PZ sodelavce iz MM in vse ostale Litostrojčane.

Franci Bevc, desetar

ZAHVALA

Ob svoji dolgotrajni bolezni čutim dolžnost, da tudi na ta način izrazim svojo zahvalo. Najlepše se zahvaljujem izvršnemu odboru sindikalne podružnice za obisk in denarno pomoč v bolnišnici. Istočasno pa izrekam zahvalo tudi obratovodstvu težke obdelave za obisk in pomoč na domu. Dragi tovariši, še enkrat najlepša hvala!

Franc Šter

DIPLOMA

17. marca t.l. je na višji tehnični varnostni šoli v Ljubljani diplomiral za varnostnega inženirja šef naše HTV Vilko Krapež, ki mu k diplomu iskreno čestitamo.

Diplomant, ki že nekaj let uspešno vodi našo službo HTV, je s to teoretično spolnitvijo svojega strokovnega znanja hkrati poudaril pomen, ki ga ima HTV v tako velikem podjetju, kot je naše.

Počitniška družina Litostroj

V okviru TK ZMS Litostroj je formirana in deluje počitniška družina Litostroj, ki šteje 128 članov. Njena aktivnost se odraža največ s prirejanjem izletov, s tovarniškim komitejem pa organizira tudi prevoze za ekskurzije. V letu 1966 je družina organizirala 14 izletov. Izleti se organizirajo tako, da vsak udeleženec sam plača vse stroške. Izjeme se delajo samo, če je izlet daljši, strokovnega in poučnega pomena; če je večje število udeležencev, se prispeva del stroškov iz blagajne TK.

Na 8. redni seji tovarniškega komiteja je bil izvoljen nov odbor počitniške družine Litostroj v naslednji sestavi:

Hasan Burnič, predsednik Počitniške družine v Litostroju

predsednik Hasan Burnič, tajnik Anton Kovačič, blagajnik Marija Rupnik, člani Jože Baumkircher, Marjan Miklavčič, Nada Sodja in Stane Bogdanič.

Na prvem sestanku je izvršni odbor počitniške družine Litostroj sprejel program dela.

Domenili so se in sklenili so, da bodo v letošnjem letu organizirali tele izlete:

1. Ljubljana—Postojnska jama—Predjamski grad—grad Socerb—Fiesa—Škocjanske jame—Ljubljana (dvodnevni izlet).

2. Ljubljana—Mojstrana—slap Peričnik—Gozd Martuljek—Kranjska gora—Vrščič, Mojstrovka (2332 m) Trenta—izvir Soče—Bovec—Log pod Mangartom—Tolmin—Nova Gorica (dva dni, spanje na Vrščiču).

3. Izlet v Logarsko dolino—Slap Rinke—Okrešelj (1378 m) (enodnevni).

4. Ljubljana—Reka—Opatija—Lovran—Medveja—Mošeniška Draga (enodnevni).

5. Ljubljana—Ankaran (enodnevni).

6. Ljubljana—Fiesa.

7. Bohinj—Vogel—Slap Savice.

8. 14-dnevni izlet (predvidoma v juniju) z lastnim avtobusom po Jugoslaviji.

9. Organizira se 10-dnevni dopust za mladino Litostroja v Makarski.

10. Predlagani so izleti v inozemstvo (Italijo, Avstrijo, Švico), če bo mladina to želela.

11. Ogled zagrebškega velesejma.

12. Predvajanje barvnih diapozitivov v mali kino dvorani o lepih krajih v domovini.

Člani izvršnega odbora počitniške družine in predsedniki mladinskih aktivov so zadolženi, da čimprej izterjajo članarino FSS in pripravijo sprejem novih članov v najkrajšem času, ker je rok omejen.

Hasan Burnič

Bomo šli na dopust v gore? (foto: Tone Erman)

Ob tej priložnosti je slovesno izročil častne znake in diplome, s katerimi je Planinska zveza Jugoslavije odlikovala naslednje člane društva:

Aloja Šteblaja in Marijana Smerajca — z zlatim častnim znakom,

Antona Levsteke, Jurija Legvarta, Viktorja Pogačnika in Ludvika Šarfa — s srebrnim častnim znakom.

Po izvolitvi novega odbora, kateremu ponovno predseduje tov.

Stane Vogelnek, so udeleženci občudovitih barvnih diapozitivov obujali spomine na že prehojena pota in skomine na doslej še nezane stezice in koticke našega lepega planinskega sveta.

Tako so planinci zaključili svoje zborovanje s obljubo, da bodo še hodili po zemlji naši in »pili nje prelesti«; nepozabne so in zavidanja vredne, treba jih je le okusiti, pa ostane žeja po njih vse življenje.

ETO

MED VRSTICAMI

Truditi se moramo, da v planine pripeljemo čim več ljudi. Bolj ko kdaj je človek našega časa, ves živčen in bolan, potreben počitka, sprostitve in sonca v gorah. Pa se kar ne moremo odlepiti od svojih vsakdanjih skrbi in domače udobnosti, zato ostajamo doma na toplem in pod streho — iz dneva v dan večji nergači.

Da — treba bo spet nastaviti uho zaljubljeni pesmi pomladnih sapic, zaiti med omamni vonj planinskih trav — tja med enciane, avrikel in murke! Potem bo srce spet veselo in bo oko veliko prijaznejše zrlo naprej v naš jutrišnji dan.

(Iz poročila propagandista na občnem zboru planincev)

V zimskih igrah: Metalna

Odlične snežne razmere in zgledna organizacija letošnjih zimskih športnih iger 18. in 19. marca na Soriški planini so omogočile izvedbo tradicionalnega tekmovanja smučarjev STT — MM — TZL v takšni obliki in razporeženju, kakršna si je mogoče le želeli.

Lanskoletna zmagovalna ekipa iz Trbovelj je prišla na planino sicer močno okrnjena, vendar nič manj pripravljena, boriti se za čim boljšo uvrstitev. Zato pa so Mariborčani izredno okrepili svoje vrste in že takoj v prvi disciplini dali slutiti, da bo boj za najboljša mesta trd kot še nikoli. Domačini-gostitelji so se z željo, da bi za dvajsetletnico ustanovitve podjetja dosegli čim boljši rezultat, zbrali na planini v trenutno najmočnejši postavi. Športna sreča, prizadevanje in sposobnost tekmovalcev pa je prinesla naslednjo razvrstitev v posameznih disciplinah:

TEK na 6 km

Vsa prva tri mesta so dosegli tekmovalci MM v skupnem času 46.53,4 minute. Sele četrti med posamezniki je bil naš Miro Žibert, kar pa ni zadostovalo več kot za tretje mesto litostrojске ekipe s skupnim časom 53.38,2 minute, za Trboveljčani s časom 52.58,3. Vsekakor bo treba okrepiti vrste litostrojskih tekačev z mlajšimi tekmovalci, kajti Žibert in Dekleva sta svoje že povedala...

SKOKI

1. Miran Čopi, TZL — 34 m
2., 3. in 4. tekmovalci MM, vsi po 34 m
5.—6. Aleksander Kabaj TZL 33 m.

Ekipe:

I. MM skupaj 102 m
II. TZL skupaj 99,5 m
III. STT skupaj 91,5 m
Spet prepričljiva zmaga tekmovalcev MM, ki so vsi skakali s skakalnimi smučmi. Vse čestitke zato našemu Čopiju, ki je zaradi daljšega tretjega skoka zasedel prvo mesto med posamezniki. Zanimivo, da Klemenov lanskil rekord — 35 m (seštevek dveh najdaljših skokov) ni bil preskočen.

Pri tem velja ponovno poudariti, da je teren za improvizirano

skakalnico do 20 m v neposredni bližini planinskega doma izredno posrečeno izbran, potrebno bo le še nekaj manjših zemeljskih del prek poletja in skakalnica bo ob snegu nared brez posebnih priprav.

VELESALOM:

1. Ivan Klemenčič, TZL 1.05,1
2. Janez Kalan, TZL 1.06,1
3. Milan Sirše, STT 1.06,2
4. Andrej Kovačič, TZL 1.07,8
5. Anton Draksler, STT 1.08,5
6. Miran Čopi, TZL 1.08,9
7. Aleksander Kabaj, TZL 1.10,5

Ekipe:

I. TZL — 3.19,0
II. STT — 3.25,5
III. MM — 3.52,8

Disciplina, za katero je vedno največje zanimanje, je prinesla dragoceno zmago domačim. Progo z vrh Lajnerja v podaljšani

varianti je domiselno postavil inž. Avgust Krsnik.

Končni vrstni red troboja v zimskih igrah je bil naslednji:

I. MM skupaj 7 točk
II. TZL skupaj 6 točk
III. STT skupaj 5 točk

Brez dvoma bodo drugo leto Mariborčani — kot naslednji organizatorji — poskušali utrditi letošnjo zmago, vendar smo prepričani, da niti Trboveljčani niti Litostrojčani ne bodo prišli na borišče nepripravljeni. Tako je troboj po športni strani dobil svojo posebno mikavnost. Še več kot to pa pomeni ta prireditev vsem udeležencem kot pristrčno srečanje predstavnikov treh kolektivov, ki jih razen gospodarskega sodelovanja družijo trdne vezi dobrega tovarištva.

Te misli je ob razdelitvi izredno lepih plaket in nagrad zmagovalcem povzel v svojem zaključnem govoru tudi vodja tekmovanja.

ETO

Občni zbor gasilcev

Gasilsko društvo Litostroj je imelo v marcu svoj občni zbor. Objavljamo nekaj najbolj zanimivih ugotovitev.

V letu 1966 je društvo imelo 46 gasilskih vaj, od tega 12 nočnih. V podjetju je bilo 16 manjših začetnih požarov. Skoda, ki je nastala pri teh požarih, je znašala po ocenitvah gasilskega društva 750 tisoč starih din; če pa ne bi bilo takojšnje intervencije gasilcev, bi bilo škode za približno 4 milijone starih dinarjev. V obratih, kjer je nevarnost požara največja, so bila v preteklem letu predavanja o požarih. Na ta predavanja je prišlo tudi do 80 % zaposlenih delavcev, kar je brez dvoma lep uspeh.

Gasilsko društvo tudi zelo uspešno sodeluje z drugimi občin-

skimi društvi, pri gasilski preventivi v podjetju pa žal večkrat nalete na težave in zapreke, saj delavci in mojstri v nekaterih obratih ne upoštevajo gasilskih predpisov in navodil, ki sta jih izdala uprava in samoupravni organ. Vsi ti predpisi ostajajo bolj ali manj samo na papirju. Kršilci po navadi sploh niso kaznovani. Kljub temu, da je znano, kakšno hvalnico in električne peči po pisarnah, je moč najti v marsikateri tak kuhalnici ali pa električno pečko. Tudi sodelovanja med gasilskim društvom, HTV in civilno zaščito je v našem podjetju vse premalo. Priznati moramo, da je referent CZ v podjetju mnogo napravil, saj je pripravil elaborat CZ in napadalno obrambni načrt gasilske službe v podjetju. Kar se tiče predloga o priročniku za gasilsko službo — preventivo, ki ga je gasilsko društvo dalo na upravo podjetja, niso do sedaj dobili še nobenega odgovora. Zaskrbljujoče je, da v gasilskem društvu ni nobenega mladince, pa tudi prostovoljnih gasilcev je vedno manj. Potrebno bi bilo dobiti čim več mlajših moči, saj če se že manjša število gasilcev, naj bi njihova udarna moč le ostala. Naj n. pr. navedemo, da imamo med poklicnimi gasilci, pa tudi med prostovoljnimi le po dva člana od 20 do 30 let. V diskusiji je Ivan Maričič poudaril, da je res težko v gasilsko organizacijo pridobiti nove člane, saj se od članov zahteva samo delo, društvo pa članom ne more nuditi nobenega razvedrila. Predsednik mladine Litostroja Baumkirchner je obljubil gasilskemu društvu vso pomoč.

Ciril Venika je govoril o neizpolnjevanju predpisov, poudaril pa še, da je proti temu, da bi bili gasilci, ki se udeležujejo gasilskih vaj, plačani; pač pa naj bi jim plačali čas, ki ga izgube na večjih tekmovanjih.

Miško Gombač je pripomnil, da bi bila predavanja o gasilstvu na IKŠ težko izvedljiva, ker je program te šole že tako in tako

Ce nekaj zanima tebe, bo gotovo zanimalo še koga. Zato sporoči vsako novico uredništvu —

prenatrpan. Strinjal pa se je s tem, da bi mlade delavce, ko pridejo v podjetje, najprej seznanili z delovanjem gasilske službe.

Ob koncu občnega zbora je zastopnik občinske gasilske zveze izjavil, da so v vseh gasilskih društvih podobne težave, iz poročila gasilskega društva pa je razvidno, da je to delo v preteklem letu zelo uspešno.

V gore gremo... (foto: Tone Erman)

Nova izdaja orodja

Kvaliteta in brezhibnost delavčevega orodja sta glavni pogoj za uspeh njegovega dela. Tako kot v drugih podjetjih, tudi v Litostroju pazimo, da so orodja kar najbolj brezhibna.

Prav zaradi tega v našem podjetju že dlje časa pripravljajo preureditev oddelka izdaje merilnega orodja. V prostoru, kjer je bila prej zunanja montaža, bo v pričetku maja letos pričel delovati oddelek »Izdaja merilnega orodja«, kjer bodo člani kolektiva dobili kvalitetne merilne pripomočke. Pri ustanovitvi tega oddelka so sodelovali: inž. Jože Marenčič, Leo Kavčič in Alojz Zelnik. Slednji je bil 18 mesecev v Švici pri podjetju »Oerlikon«, kjer si je pridobil dragocene izkušnje. Velik delež pri tem ima inž. Anton Levstek.

V tem oddelku naj bi se spremenil tudi sistem izdajanja orodja, in sicer tako, da bi orodje izdajali na posebne nakaznice (skica 1) in ne več na orodne markice. Orodna nakaznica bi bila v dvojniku: en listek bi bil pripet na kontrolno tablo, eden pa bi ostal v predalu, odkoder bi vzeli orodje. Ko delavec vrne orodje, ga mersko prekontrolirajo in če ni nobene poškodbe, ga vrnejo na staro mesto in mu dajo papirnato plombo.

Orodjar (sodelavec, ki izdaja merilno orodje) ima na razpolago elektronski merilni univerzalni aparat z natančnostjo 1 tisočinke milimetra. Ta rabi za merjenje kalibrov. Poleg tega so v tem oddelku še aparat za merjenje navojev, za merjenje notranjih in zunanjih izvrtin, granitna plošča za kontrolo kotnikov in ravnil, valj za kontrolo paralelnosti, paralelni črtalniki in za risalne pripomočke, aparat za kontrolo merilnih ur, precizna povečevalna lupa, brusilni in vrtni strojček in še nekaj drugih orodij.

Če pogledamo na kratko prednosti tega novo odprtega oddelka, ugotovimo, da so bila do sedaj vsa ta orodja raztresena po raznih obratih. Ker ni bilo primerne prostora, je bilo nekaj dragocenih orodij kar v skladi-

šču. Orodje so pregledovali le periodično, in to v merilnici. Od sedaj naprej naj bi imelo vsako orodje papirnato plombico, kar bi pomenilo, da je pregledano in nepoškodovano. Do sedaj so izdajali orodje na markice, na katerih ni bilo nobenega datuma, vsak delavec pa jih je imel 10. Pri odhodu iz podjetja jih je moral vrniti, a ker jih je bilo mnogo, se jih je precej tudi izgubilo. Sedaj pa bodo izdajali orodje samo na izkaznico (skica 2), ki jo bo imel vsak delavec. Na ta način bodo v skladišču merilnih orodij imeli popoln pregled nad izdajo in vračanjem orodij. V drugih skladiščih (izdaja standardnega orodja, izdaja montažnega orodja, izdaja specialnih pripomočkov, nožev, orodja v brusilnici tekačev in orodjarni) bodo še naprej v veljavi markice.

Ceprav bo z novim načinom izdajanja merilnega orodja postopek nekoliko bolj zahteven in zamuden, v oddelku ne nameravajo zaposliti novih delovnih moči.

Seveda so priprave za novo organizacijo in nabavo novega orodja tekale več let. Zato pa imamo zdaj v podjetju vzorno urejen oddelek, ki ga lahko pokažemo domačemu in tujemu gostu.

Orodje		
Ime	Podpis delavca:	
Številka	Datum	Skladišče

TZL 5/66 2 67

Skica 1

IZKAZNICA ZA ORODJE		Stev.
Izdaja orodja štev.		
Priimek in ime lastnika izkaznice		
L. r. podpis delavca:		
Izkaznica izdana		
dne	podpis obratovedje	

TZL 5/66 1 67

Skica 2

Klemenčič: Zlata smučka 1966

ČLOVEK IN DELO

Sociologi o prostem času

Marxov stavek, da se začne kraljestvo svobode tam, kjer se neha delo, dobiva danes v teoriji in praksi vedno večji pomen. Vedno bolj se postavlja v ospredje problematika prostega časa, ko se želimo odpočiti od dela, najti zadovoljstvo in sprostitve in se izobraževati.

Naraščajoči pomen prostega časa je sprožil v sodobni sociologiji celo vrsto raziskav, z angleškim imenom »time-budget-studies«, ali po slovensko preučevanje dnevnih porabe časa.

Pred nekaj meseci je bil v Evianu (Švica) VI. svetovni kongres sociologov. Iz mnogih referatov se je dalo izluščiti pet osnovnih ugotovitev:

1. Ženske na splošno prebijejo manj časa na delovnem mestu kot moški, imajo pa doma toliko dela, da jim nazadnje ostane manj prostega časa kot moškim.
2. Poročeni moški se malo brigajo za delo doma.
3. S stopanjem v zakon se na splošno zmanjšajo dejavnosti, ki so se jim posvečali ljudje, dokler še niso bili poročeni.
4. Mestno prebivalstvo preživlja po vsem svetu svoj prosti čas na precej enak način.
5. Tri velika obsevalna sredstva, to je TV, radio in časopisje, jemljejo človeku približno 20 do 50 % prostega časa.

Raziskave so nadalje pokazale, da se današnji prosti čas opazno razlikuje od tistega, ki ga je po-

znal Marx v zgodnji kapitalistični dobi. Takratni človek je bil organiziran samo kot delovna sila, danes pa je tudi kot kupec in potrošnik. Rešil se je diktature dela, zašel pa je v silnice vedno večjih potrošniških in prometnih potreb. In tako se lahko zgodi, da se znajde človek, ki v prostem času išče srečo in zadovoljstvo, na koncu razočaran, ker je porabil preveč sil na poti od prebujene potrebe do zadostitve potreb.

Moderen človek, kaj je to?

Na evianskem kongresu sociologov so razpravljali tudi o pojmu »moderen človek«. Nobena definicija nam ne pove tega, nikjer ne najdemo prave, veljavne in zanesljive oznake. Vsakdo približno ve, kaj je to, nihče pa ne more natanko povedati, kakšne lastnosti naj bi imel človek, da bi bil moderen.

Alex Inkeles se je skušal problemu približati s tem, da je odkrival razlike med človekom, ki je živel pred sto leti, in našim sodobnikom. V tem stoletju so se zgodile predvsem tele večje spremembe: mestno prebivalstvo je močno naraslo na škodo podeželja, šolanje je zajelo vsakega posameznika, množična komunikacijska sredstva so se izredno okrepila, industrializacija nesluteno razvila, in politično življenje je zajelo skoro vse odraslo prebivalstvo.

S spremembami družbenega življenja se je spremenil tudi člo-

vek. Svet se je odprl njemu, on pa svetu. Kaže več razumevanja za razvoj in reforme, pripravljen je zavreči stare izkušnje in se oprijeti novih. Ne gleda sovražno no sodobne oblike mišljenja, čustvovanja in ravnanja. Človek našega časa je razen tega sposoben, da si ustvari svoje mnenje o dogodkih in pojavih, ki stoje zunaj njegovega osebnega polmera. V tem se razlikuje od svojega prednika, ki se je čutil povezan le s tistimi stvarmi, ki so zadevale njega osebno.

Moderni človek je postal tudi bolj strpen in demokratičen. Prenese tudi druga in drugačna mnenja. Šefovih odločitev ne priznava več samo zato, ker so šefove, ampak jih sam še prej pretehta in oceni. Sodobnik je obrnjen bolj v sedanost in prihodnost kot v preteklost, ne živi več iz dneva v dan, iz rok v usta, temveč planira svoje življenje, potrebe in standard. Zato ima za načrtovanje in organizacijo več smisla kot njegovi predniki. Pripravljen je, da bo svet nekega dne stal pod trdno kontrolo človeka.

In nazadnje ceni današnji človek sočloveka bolj kot prej. Spoštuje njegovo osebnost in upošteva nazore drugih ljudi. Glavne značilnosti modernega in demokratičnega človeka bi torej bile: *razum, strpnost, odprtost in premišlnost.*

(Posneto po članku Walterja Hollsteina v reviji Psychologische Menschenkenntnis, str. 8, l. 1967.)

še bolj načrtno pa so jih študirali v zadnjih dveh stoletjih.

Ker so pa asociacijske zveze izrazito osebnega značaja, nam lahko služi metoda asociacij kot dokaj uporabno diagnostično sredstvo za odkrivanje osebnostnih potez. Če recimo nekomu pove mo besedo »sonce«, smo v njem sprožili dražljaj, na katerega bodo različni ljudje različno reagirali, oziroma povedali prvo besedo, ki se jim zbudi ob tem pojmu: lahko dan, lahko luna, potem morda toplota, dopust, izlet, porjavel obraz, veselje, rože, senčnik (ciganu pa spet ljubezen). Asociativne zveze so seveda v najožji zvezi s starostjo, zrelostjo, bogastvom doživetij, spolom, poklicem, okoljem in kajpak z lastno osebnostno strukturo, temperamentom in značajem.

O'Connor je pred 40 leti napravil eksperiment z več tisoč ljudmi in jih prosil, naj na vsako besedo napišejo prvo besedo, ki jim pride na misel. Odgovori so tako pestri, da si jih velja ogledati.

Beseda	Odgovor	1000 otrok	1000 odraslih	1000 ljudi iz industrije
miza	jesti stol	358	63	40
mračno	noč svetloba	24	274	333
mož	delo ženska	421	221	162
globok	luknja plitev	38	427	626
mehek	blazina trd	168	17	8
gora	visoka hrib	8	394	561
		257	32	20
		6	180	296
		138	53	42
		27	365	548
		390	246	171
		91	184	364

Iz odgovorov se jasno vidi, da razumljivo ni večjih razlik med širšo populacijo ljudi in tistimi, ki so zaposleni v industriji. Pač pa najdemo presenetljive razlike med otroci in ostalimi. Pri prvih zasledimo skoro vedno logično, čeprav preprosto asociativno zvezo, pri odraslih pa opazno veliko

nagnjenost h kontrastom. Posebno zanimivi so odgovori na besedo »mož«. Po mnenju otrok je to pač oseba, ki dela ali naj dela. Pri odraslih pa se na to besedo nesorazmerno pogosteje asociira beseda »ženska«, kar kaže pač na čisto drugačno osebnostno razvost in tendence. M. H.

Kako sva si različna

Najbrž se spomnimo znane Ježkove pesmi s tem naslovom. Psihološke in fiziološke razlike med moškim in žensko so tako številne in mnoge tudi tako opazne, da jih vsakdo pozna, ali pa se mu vsaj tako zdi. Moški je močnejši, čeprav je enako visok in težek, ker so mišice pri ženski bolj ohlapne. To je naravna razlika in do nje ni prišlo zaradi tega, ker moški bolj uporablja svoje mišice. Seveda so nekatere ženske močnejše od moških, le da gre tu za izjeme. Tako bo lahko kaka izredno močna sekretarka zlahka odmaknila polno naloženo omaro, medtem ko bi povprečen moški poklical enega ali dva na pomoč.

Skelet ženske je drugače grajen kot skelet moškega, posebno v členkih, ki so pri ženskah bolj gibčni. Ženska si zato brez težav zapne obleko, ki ima gumbe na hrbtu, moški pa si skoro polomi roke, če si mora zapeti gumb na zadnji strani ovratnika. Zaradi razlike v gradnji telesa je ženska gracioznejša pri plesu, drsanju in mnogih drugih dejavnostih; drugače meče žogo kot moški in tudi pri teku ima drugačne korake.

Ženske se odlikujejo po tem, da zelo spretno uporabljajo svoje prste, zaradi česar so dragocene, recimo, v tekstilnih tovarnah, konfekciji. Dalje imajo v povprečju boljši spomin, domišljijo in zgovornost, kar jih usposablja za delo v pisarnah in šolah.

Moški pa so boljši v matematiki in v prostorni predstavljivosti. Laže si npr. zamislijo, kakšen je pisalni stroj od znotraj.

Domneva, da so ženske manj inteligentne kot moški, je dokazano neutemeljena. V povprečju ni razlik, pač pa je pri moških več izrazito šibkih in obenem tudi več genialnih posameznikov kot pri ženskah. Res je tudi, da so ženske močnejše v smeri socialne inteligentnosti, moški pa pri reševanju abstraktnih, logičnih in mehanskih nalog. Pri razgovoru je ženska taktičnejša, spretnjša, finejša kot moški. Povprečje iskrenosti je pri ženski za spoznanje nižje, toda njene laži so subtilnejše in jih je težje odkriti. Pač pa je nesorazmerno boljše igralka kot moški. Zna zelo dobro skriti svoja čustva in z izrazom na obrazu kaže prav nasprotna čustva od tistih, ki jih resnično občuti.

Ženske imajo za tretjino manj krvnih teles, so hitreje utrujene in pri njih je subjektiven občutek toplote za 2° C nižji kot pri moškem. Imajo šest srčnih utripov več na minuto, 10 enot manj pritiska. Želodec imajo večji in hitreje prebavljajo. Imajo šest hormonov več kot moški. Njihova čutila so občutljivejša, prav tako živčni sistem, bolj so občutljive za kavo, narkotike in strupe.

Anatomske značilnosti ženskega organizma (gracilnejša muskulatura, manjša prostornina srca in pljuč) so zelo važne, ko se ženska odloči za naporna telesna dela. Pri takih delih se ženska hitreje utruja kot moški. Razen napornega dela ženska namreč teže prenaša tudi nefiziološki položaj telesa pri delu, nekatere strupene snovi in vibracije. Trenenje se pri stoji manj prenaša na trebušne organe, ker noge prevzamejo sunke. Ugotovljeno je, da pogoste vibracije nizkih amplitud delujejo negativno predvsem na živčni sistem, medtem ko redkejši tresljaji večjih amplitud lahko privedejo do prisilnih gibov nekaterih organov. Tudi za ropot so žene bolj občutljive kot moški, kar se ne kaže samo v slabljenju sluha, temveč tudi na živčnem sistemu. Zaradi emocionalne nestabilnosti so žene bolj izpostavljene neugodam.

Še bolj so pomembne razlike v interesih med obema spoloma. Na splošno se ženske rajši pogovarjajo o družinskih zadevah, o moških, oblekah in stanovanju, moški pa o delu, spet o delu, športu in denarju. Moškiraje delajo zase, ženske za drugega. Razvedrila za žensko so čisto drugačna kot pri moškem. V starih

letih se moški po svojih interesih precej približajo ženski.

Ženski se kaj hitro pocedijo solze, medtem ko bo moški v podobnih prilikah rajši zaklel. Toda ženska se včasih spusti v jok tudi iz čisto strateških razlogov, ker želi tako priti do cilja. Veliki grški filozof Sokrat je rekel: »Ne verjemite ženski, ko se joka!« Vendar je tudi on očividno pogrešil v oceni žena, saj se je poročil z žensko, ki je veljala za največjega zmaja v nekdanih Atenah.

Telesni videz ženski veliko več pomeni kot moškemu. Njej se zdi, da jo vsi gledajo in zato precej bolj pazi na to, kako je oblačena, kakšno frizuro ima; moškemu pa te stvari niso posebno važne. Občutljivejša je za okolico in jo zato bolj vznemirijo duhovni, meteorološke razmere. Bolj je tudi praznoverna kot moški, rabi več spodbujanja in vlivanja poguma, več pohval za uspešno opravljeno delo. Rajši dela pri prijetnem šefu kot pri veliki plači.

Ceprav rada dela v skupini, v družbi, ni tako navdušena za kolektivno delo. Za delo, kjer se zahtevajo pogoste odločitve, ni najbolj primerna.

Govorne motnje so veliko številnejše pri moških. Ženske na splošno prebrodijo življenjske težave s solzami, v moških pa v takih primerih nastaja notranja čustvena napetost, ki utegne pripeljati tudi do samomora. Moški pogosteje zaidejo v alkoholizem in tudi v številu kriminalnih primerov so visoko nad ženskami.

Ženska se zna na splošno mnogo bolje obvladati kot moški in uspe skriti mnoga čustva, če se ji zdi potrebno.

Vse te opazke veljajo seveda le za grobo povprečje, saj boste v življenju našli marsikako moško žensko ali ženskega moškega. V ostalem tudi velja, da je v vsakem moškem nekaj ženskih elementov (čustvenost v katerem koli odtenku) in v vsaki ženski nekaj moških lastnosti (aktivnost, odločnost, razumskost).

Sicer pa je že Shakespeare napisal: »Kje je človek, ki bi znal odgonetiti žensko?«

Pusti delo in razmisli!

Človek se kaj pogosto znajde pred težjimi problemi, katerim vsaj v trenutku ne najde rešitve. Misel mu bega sem in tja kot miška v kletki, izhoda pa ne najde. Teža problema mu lega vedno hujše na srce. Lahko gre tu za težave pri delu v službi ali za privatne, domače zadrege. In potem se nam v trenutku »posveti«, dobimo navdih ali inspiracijo, kot pravijo temu v umetnosti, odprlo se nam je okno rešitve, prevzel nas je ustvarjalni trenutek. Ali naj torej v vsakem primeru samo čakamo na srečni trenutek?

Ne, sami lahko uredimo razmere, kjer smemo skoraj z gotovostjo pričakovati »srečno misel«, »navdih«. To prav gotovo ne bo v hrupnem okolju, sredi množice, ob premočni glasbi.

Najboljše misli se nam rodijo v samoti in miru:

- med mirno malico na samem, na potovanju, ali v primernem okolju,
- med prijetnim sprehodom, kjer se nam misli igrave spopadejo s problemom,
- med prijetnim sedenjem na udobnem stolu, takole zvečer po končanem delu,
- v mirnih, samotnih ktičkih, ki jih najdemo lahko v vsakem stanovanju ali uradu in kjer si najdemo vsak dan nekaj minut popolnega miru,
- v mirnem pogovoru z drugim človekom,
- sredi noči, če nas je spanje prehitelo ob misli na naš problem in kjer je ostal vključen podzavestni mehanizem spomina in kombinatorike.

Saj ste gotovo slišali tisto zgodbo, ko je pri vojakih podoficir razlagal metode svobodne asociacije (povezovanja pojmov). Povedal je tudi nekaj lepih primerov. Če sliši besedo kladivo, se spomni na žebelj, ob pojmu sovrčanik se ti zbudi beseda puška, če govore o suši, ti pride na misel beseda voda. Nato je začel preverjati, kar jih je učil. Vojaki so prav lepo odgovarjali: letalo — protiletalsko orožje, top — granata, ranjenec — zdravnik. Slednjič je vprašal še cigana Meho, na kaj ga spomni beseda noč. »Na ljubezen,« je odgovoril cigo. In na kaj drevo? Na ljubezen. In na kaj svinčnik? Na ljubezen. Podoficir ni mogel verjeti. Le kako ti more beseda svinčnik vzbuditi misel na ljubezen? »Ja, veste,« je odgovoril Meho, »jaz vedno mislim na ljubezen in se ob vsaki priliki spomnim nanjo.«

Šaljiva zgodba se naslanja na metodo, ki jo v psihologiji imenujejo svobodno asociacijo. Z njo želimo ugotoviti, kakšen pojem se utrpe v človeku, ko sliši neko besedo, ko ga nekaj spomni. V tem je končno tudi bistvo slovitnega »vozla na robcu«. Ko si recimo želimo zapomniti, da moramo naslednji dan oddati neko pismo, telefonirati prijatelju, si naredimo voz na robcu. Torej smo tedaj zvezali oziroma asociirali dva podatka. In ko drugi dan potegnemo iz žepa robec, se nam ob tem asociira misel na opravek, ki nas čaka.

Asociacije se nam utrinjajo vsak čas. Ko se peljemo mimo

ZA RAZVEDRILLO

Rešitve nagradne križanke pošljite na naslov uredništva časopisa do 15. maja. Na razpolago so vam lepe knjige.

Zaradi žene

Ste bili morda pri obleganju Troje? Hrabri sinovi starodavne Helade so oblegali to starodavno mesto tako kot bife v našem podjetju za časa malice. Seveda, takrat ste bili še majhni in niste mogli biti pri Troji. Torej si tudi ne morete predstavljati, kako je v oddelku za darila v blagovni hiši.

Ljudi je še in še. Ves zmeden sem stal nekoč nedaleč od množice, kar mi pade na misel sijajna ideja. Ugotovil sem, da se bom zavoljo svoje majhne postave lahko prebil do pulta samo na en način. Spustil sem na vse štiri in se pričel plaziti. Že v prvem trenutku sem zadrl v nekaj, iz česar sem se le komaj izmotal. V četrti minuti so mi pripri roko. V peti sem se znojil kot holandski sir. V šesti minuti sem že pomislil, da bi s tem početjem prenehal. Tako bi tudi storil, če ne bi prav takrat dobil hud udarec v bok. Obenem sem zaslišal opozorilo: »Pazi, križišče!«

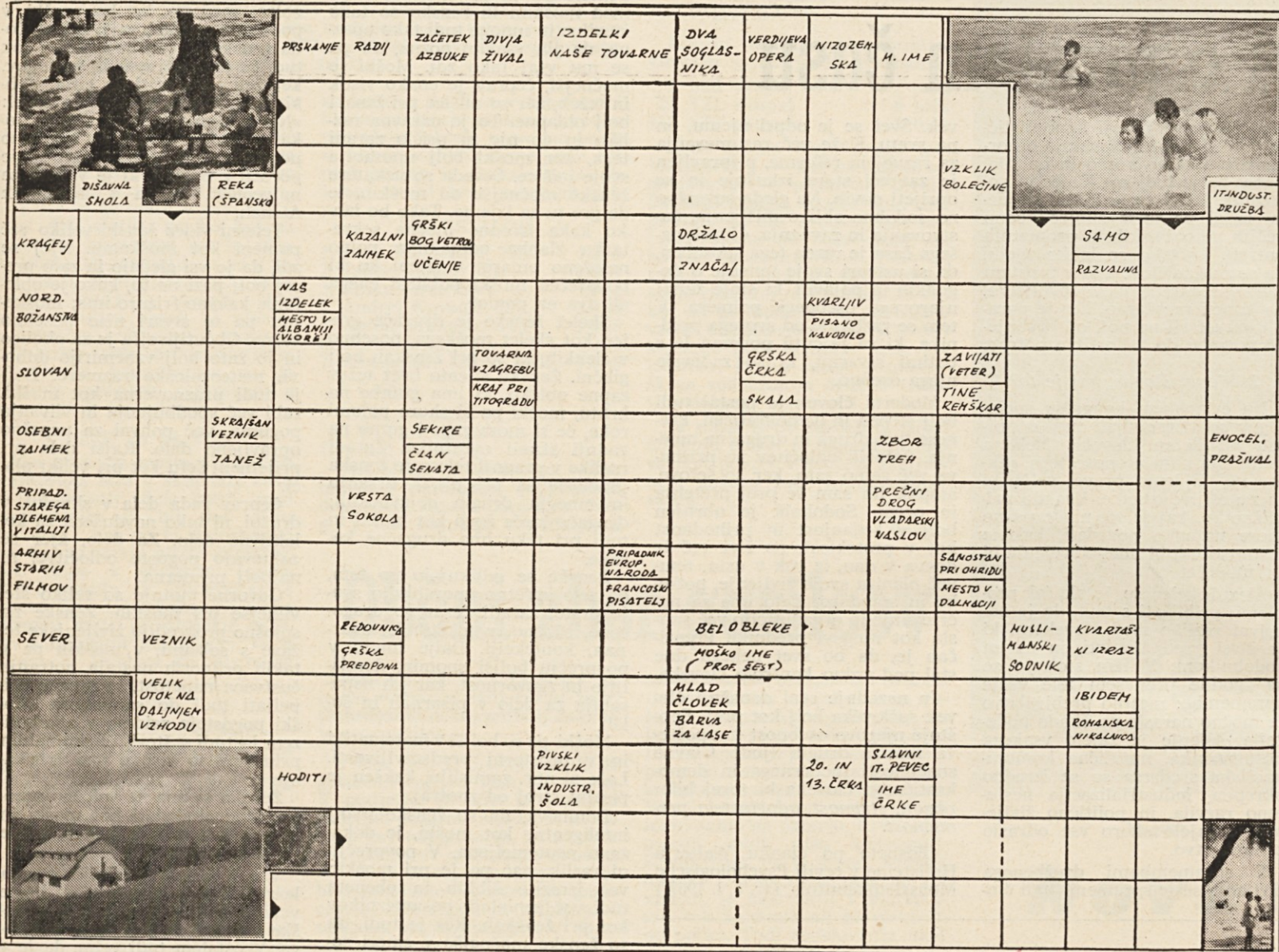
Takrat sem spoznal, da se je mudilo tudi drugim. »Naprej,« je predlagal neki glas in že je tisti potegnil iz mreže steklenico konjaka. »Daj še meni,« je dejal drugi. In res je dobil požirek konjaka. Pa tudi jaz sem ga dobil. »Ali bi še enega?« »Žal, se mi mudi.« »Pa srečno!« Nadaljevanje moje trnove poti je bilo podobno prvi polovici tavanja: z glavo sem se nekam zaletel, priprli so mi roko, pričel sem se znojiti in prav ko sem že skoraj obupal, sem opazil svetlobo in že sem stal poleg pulta. Kupil sem kristalno vazo in odšel na mesto, kjer sem se dogovoril z ženo.

Nato so dogodki tekli takole: »Draga, pogledj!« In pričel sem odvijati vazo. »Hvala, dragi. Kar nerodno mi je zaradi takšnega dragocenega darila.« — »Ah, saj veš, da nisem malenkosten.« — »Tudi jaz sem ti nekaj kupila, a žal so mi neki nepridipravi ukradli steklenico dragocenega konjaka.« Ostal sem brez besed, iz rok pa mi je zdrknila vaza, ki se je razbila na drobne koščke. Žena je rekla samo »Ah« in padla v nezavest. Njenemu zgledu sem sledil še jaz. Z ženo sva se pomirila šele v bolnišnici.

(Jurij Barinov, iz srbohrv. prevedla B. P.)

Časopis »Litostroj« izhaja mesečno (s posebnimi prilagami) v nakladi 5800 izvodov — Ureja ga uredniški odbor — Glavni urednik dr. Branko Vrčon — Odgovorni urednik Pavel Perko — Tehnični urednik Estera Lampič — Tel. uredništva 33-511 (h. c.), telefon glavnega urednika 580, odgovornega 415 — Cena posameznih številki v prodaji 30 Sdin — Poština plačana v gotovini — Rokopisov ne vračamo — Tiska tiskarna ČZP »Primorski tisk« v Kopru.

Svet na površini 405 hektarov

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

Hiše bodo zgradili v enajstih etažah. Vsako hišo bodo sestavili iz enot, ki jih bodo prej pripravili na tleh z vsemi priključki za elektriko, vodo in gretje ter jih nato z velikimi žerjavi dvignili na potrebno mesto. Ta kompleks zgradb bo skušal pokazati rešitev problema gradnje stanovanj v velikih mestih. Zgradili bodo petnajst različnih tipov stanovanjskih hiš, da bi se tako ognili enočnosti.

Prek mostu, imenovanega Concorde, pridemo na drugo stran razstavišnega prostora. Tu sta Nizozemska in Belgija že začeli graditi svoja paviljona. Na desno od njiju bo stal odprt amfiteater, imenovan Place des Nations. Tu bo vsaka od držav-udeleženk priredila program na svoj nacionalni dan o priliki prihoda predstavnik vlade tiste države.

Na robu parka na otoku Sainte-Hélène končujejo postajo podzemne železnice. To bo le odcep mestnega sistema podzemskih železnic. Obiskovalce bo pripeljala iz centra mesta in s parkirnega prostora, kjer bo prostora za približno osem tisoč vozil.

Južno od metro postaje grade paviljon Združenih držav, za katerega je načrte izdelal znani Buckminster Fuller in ki bo na rejen le iz stekla in plastike. V tem predelu bodo postavile svoje paviljone tudi: Japonska, Avstrija, Argentina, Iran, Irska, Švica, Kitajska (Formoza) in Koreja.

Dela napredujejo tudi na drugi strani, kjer grade skandinavske dežele: Švedska, Norveška, Danska, Island in Finska.

Obiskovalec se bo morda spraševal, kako si bo lahko vse to ogledal in pri tem ostal toliko spočit, da bo znal ceniti, kar je videl. Organizatorji razstave so mislili tudi na to. Poleg sistema električnih vlakov Expo ekspres bodo pripravili še sistem miniaturnih železnic, ki bodo obiskovalce popeljale skozi paviljone.

Na umetnem otoku Notre-Dame bo jezero imenovano Regatta, kjer bodo med razstavo tekmovalja v raznih vodnih športih. Poleg jezera je tu še cela vrsta kanalov, kjer se bodo obiskovalci lahko vozili okrog paviljonov v vseh vrstah čolnov od gondol do džunk. Na otoku Notre-Dame grade tudi kanadski paviljon. Ta objekt, ki bo stal več milijonov dolarjev, so začeli graditi avgusta 1965. Paviljon bodo imenovali »Katimavik« — to je eskimska beseda, ki pomeni: prostor za srečanja.

Na južnem delu otoka bo stal eden največjih paviljonov — to bo paviljon Sovjetske zveze. Postavili ga bodo točno nasproti ameriškem, ki bo na drugi strani kanala. Povezoval ju bo most imenovan Cosmos, v čast pionirskemu delu teh dveh dežel v vesolju.

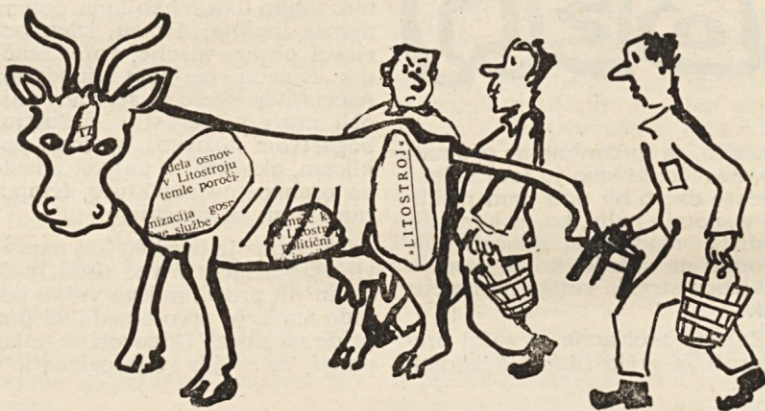
Med skupinami paviljonov bodo poslopja, kjer bodo informacijske pisarne, frizerji, banke, policijske postaje, postaje prve pomoči, miniaturne bolnišnice in gasilske postaje. Postavljene bodo tako, da bodo lahko dostopne z vseh strani, vendar pa po zunanjem izgledu ne bodo motile okolice.

Pričakujejo, da bo večina obiskovalcev prišla iz območja v radiju 600 milj okrog Montreala. Izračunali so, da bo prišlo na razstavo okrog 10 milijonov obiskovalcev in da si bo vsak ogledal razstavo trikrat. Da bi ta dotok obiskovalcev potekal v redu, so odprli dve pisarni, ki se že pogajata s transportnimi družbami. Ker bo potrebnih vsak dan 180.000 postelj, bodo prenočišča pripravili tudi v širši okolici Montreala in celo v sosednji državi New York. Da bi bil dostop do razstave čim boljši in hitrejši, grade štiristezne avtomobilске ceste, ki bodo povezovalle okolico s centrom Montreala.

Stroške tega velikega objekta bodo krile tri blagajne: zvezna (50 %), quebeška (37,5 %) in bla-

gajna mesta Montreal (14,5 %). Dosedanji stroški znašajo že 280 milijonov dolarjev.

Kanadčani so ponosni, da bo njihova dežela lahko priredila tako veliko razstavo — manifestacijo njihovih dosežkov na vseh področjih. Z vsemi udeleženci te razstave hočejo deliti občutek, da s tem pomagajo »graditi svet«.

Brez besed

Ali so na dopustu?

Ne, le interni dopisi so jim bolj pri srcu kot pa telefonski pogovori